

ሓፈሻዊ ባይቶ ሕቡራት ሃገራት

Distr.: ሓፈሻዊ
19 ሰኔ 201

ቅዳሕ: ትግርኛ

ቤት ምክር ሰብአዊ መሰላት
መበል ዕስራን ትሸግተን ኣኼባ
ዛዕባ ቁጽሪ 4
ኢቻልቦ ቤት ምክር ዘድልዮ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት

ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ብፍልይቲ መርማሪት ሺላ ቢ ኪታሩት
ዝተዳለወ ጸብጻብ

ጽግግ

እዚ ጸብጻብ: ብመሰረት ውሳኔ 23/21 ቤት ምክር ሰብአዊ መሰላት ዝቐረበ እዩ። እዚ ጸብጻብ: ቦታ ፍልይቲ መርማሪት ንኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ካብ ዝተፈላለዩ ምንጭታት ዝተረኸበ ሓበሬታ ዝተዳለወ እዩ። እዚ ኣብ 2014፣ 2015 ምስ ኤርትራዊያን ስደተኛታት ዝተገብረ ቃለ-ምልልስ ዝተረኸበ ሓበሬታ ዘጠቓልል እዩ። እዚ ጸብጻብ: እታ ፍልይቲ መርማሪት ሓላፍነት ካብ ዝተቐበለትሉ ግዜ ኣትሒዞ ዝዓመመዮ ስርሓትን፣ ካብ ዝሓለፈ ካልኣይ ጸብጻባ ንዳሓር ዘካየዱዎም ንጥፊታትን ኣካቲቱ ኣሎ። ብተወሳኺ: ንኩነታት ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ሓድሽ ጸብጻብ ሒዙ ኣሎ። እዚ ድማ ነቲ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት እታ ሃገር ዝተኸየደ ብሓይሊ ካብ ኣባይቲ ምስጻግን ኣባይቲ ምፍራስን ዝምልከት ፍሉይ ትኩረት ዝሃበ እዩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ኣብ መወዳእታ: ነዚ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ንምምሕያሽ ኣመልኪታ ንመንግስቲ ኤርትራን ማሕበረሰብ ዓለምን ዝተፈላለዩ ለበዋታት ብምቕራብ ደምዲማዮ።

ትሕዝቶ

	<i>ሕጡብ</i>	<i>ገጽ</i>
I. መጠቀሚያ	1-5	3
II. ኣብ ግዜ ትግባረ ሓላፍነት ዘጋጠሙ ብድሆታት.....	6-8	3
III. ንጥፊታት ፍልይቲ መርማሪት (ሓምሌ 2014-ጉንበት 2015).....	9-15	4
ሀ. ምብጻሕ ናብ ዓዲ ጥልያን	9	4
ለ. ሓጺር ጸብጻብ ናብ ሳልሳይ ኮሚቴ	10	4
ሐ. ምብጻሕ ናብ ቤልጂየም	11	4
መ. ናብ ናይ ባይቶ ኤውሮጳ ንኡስ ኮሚቴ ሰብአዊ መሰላት ጸብጻብ ምቕራብ	12	4
ሰ. ኣብ ናይ ኣፍሪቃ ኮምሽን ንሰብአዊን ህዝባዊን መሰላት መበል ሓምሳን-ሸድሽተን ስሩዕ ኣኼባ ምስታፍ.....	13-15	5
IV. ንኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ዝምልከት ሓድሽ ጸብጻብ.....	16-31	5
ሀ. ሓድሽቲ ሕግታት ምጽዳቕን ኣብ ተግባር ምውጻእምን.....	16-19	5
ለ. ህጹጻት ጥርግናት	20	6
ሐ. ኮሚቴ ምውጋድ ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስትዮ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዘካየዱ ዳህሳስ...	21	6
መ. ኮሚቴ መሰላት ህጻን ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዘካየዱ ዳህሳስ.....	22	7
ሰ. ስደተኛታትን ሓተትቲ ዑቕባን.....	23-24	7
ሸ. ብዘይስድራ ዝተሰደዱ ህጻናት	25-28	8
ቀ. ምጭዋይ ኤርትራውያን ብፍላይ ህጻናት.....	29-31	9
V. ግዱድ ምስጓግ ካብ ኣባይትን መሰል መንበሪ ዝዛን	32-60	9
ሀ. ኣገደስቲ ኣህጉራውያን ሓላፍነታትን ሃገራውያን ሕጋጋትን.....	33-45	10
ለ. መሰል መንበሪ ዝዛን ግዱድ ምስጓግ ዘለዎ ሳዕቤንን.....	46-60	13
VI. ሓላፍነት ካብ ዝተዋህበሉ ጎዳናዎ ዝተዓመሙ ስርሓት	61-70	16
VII. መደምደምታትን ለበዋታትን.....	71-78	18
ሀ. መደምደምታት	71-74	18
B. ለበዋታት.....	75-78	19

I. መጠቀሚያ

1. እዚ ናይ ሕጂ ሳልሳይ ጸብጻብ ፍልይቲ መርማሪት ንኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ፡ ናብ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት ብመሰረት እማመ እቲ ቤት ምኽሪ ቁጽሪ 26/24 ዝቐረበ እዩ።

2. ከምቲ ኣብ ጸብጻብ ፍልይቲ መርማሪት ተጠቒሱ ዘሎ፡ ኣብ ተመሳሳሊ እማመ (26/24)፡ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት ንሓደ ዓመት ዝኸይድ ንኹሎም ኣብ ኤርትራ ተኸይዶም ዝብሃሉ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት እትምርምር መርማሪት ኮምሽን ኣቐሙ። እታ መርማሪት ኮምሽን ሰለስተ ኣባላት ዝሓቐፈት እያ፡ ሚስተር ማይክ ስሚዝ (ኣብ-መንበር)፡ ቪክተር ዳንክዋን ፍልይቲ መርማሪትን እዮም።

3. ኣብዚ ናይ ሕጂ ጸብጻብ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ድሕሪ ምቕራብ ካልኣይ ጸብጻብ ዘካየዱዎም ንጥፈታትን ኣብ ካልኣት ሓደስቲ ናይ ሰብአዊ መሰላት ጉዳያትን እያ ኣተኮራ። እቲ ምንታይሲ፡ መርማሪት ኮምሽን ኣብ መበል ዕለት-ትሕትዓተን ኣኼባ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት (A/HRC/29/42) ናታ ጸብጻብ ሓዘ ስለ ዝቐረበት እዩ። ኣብ ርእሲዚ፡ ንግዳድ ምስገግን ምፍራስን ኣባይቲ ኣብ ኤርትራ ዝምልከት ጉዳይ ኣልዒላ ተዛራሪባ። እንተኾነ ግን፡ እታ ብዓልቲ ሞያ እዚ ጉዳይ ዕሙቕ ዝበለ መርመራ ዘድልዮ ምዃኑ ኣዘኻኺራ ኣላ። ብተወሳኺ፡ እቲ ሓላፍነት ካብ ዝውሃብ 1 ሕዳር 2012 ኣትሒዙ ዝዓመመዮም ስራሓት ዝምልከት ንድሕሪት ምልስ ብምባል ጠቐሳ ኣላ። ኣብ መጠረሽታ፡ ንናይ ኤርትራ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት መደምደምታትን ለበዋታትን ኣሕሊፋ።

4. ዋላኳ እታ ፍልይቲ መርማሪት ናብ ኤርትራ ብምብጻሕ ብዛዕባ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ቀዳማይ-ኢድ ሓበሬታ ንምርካብን ምርጫ እንተነበረ፡ ናብቲ ሃገር ናይ ምብጻሕ ፍቓድ ስለዘይበላ፡ ብካ/ኻልእ መንገዲ ሓበሬታ ምእካብ እንተዘይኮይኑ ካልእ ኣማራጺ ኣይነበራን። ነዚ ጸብጻብ ንምድላው፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ናብ ዝተፈላለዩ ሃገራት ብምብጻሕ፡ ምስ ስደተኛታት፡ ሓተትቲ ዑቕባን ካልኣት ሰብ-ብርክን ቃለ-ምልልስ ኣካይዳ፡ ነዚ ጸብጻብ ኣብ እተዳልዉሉ ግዜ ብጽሑፍ ናይ ዝቐረቡላ ጥርጋጣት ውን መጽናዕቲ ኣካይዳ።

5. እታ ፍልይቲ መርማሪት ነቲ ዝተዋህባ ስራሕ ኣብ እትዓመሉ እዋን፡ ኤርትራውያን ሓተትቲ ዑቕባን ስደተኛታትን ካብ ሃገርም ወጺኦም ሃገራት ኣብ ዘቋሩጹ እዋን፡ ኣብ ልዕሊም ዝወርድ ብርክት ዝበለ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ከምዘሎ ክትርዳእ ክኢላ እያ። እዞም ኣብ ልዕሊ ስደተኛታት ዝወረዱ ዝተፈላለዩ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት፡ ኣካልን መቐጻልታን ናይቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ ዝሰፍሐ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ኮይኖም፡ ብዙሓት ኤርትራውያን ካብ ሃገርም ወጺኦ ኣብ ስደት ንኸህልዉ ዝገብርም ዘሎ ምኽንያት እቲ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት እዩ።

II. ኣብ እዋን ትግባረ ሓላፍነት ዘጋጥሙ ብድሆታት

6. እታ ፍልይቲ መርማሪት ነዚ ዳህሳስ ኣብ እተካይደሉ ዝነበረት እዋን፡ ካብ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት ዝተዋህባ ክልተ ርእሶም ዝኸኣሉን ዝተፈላለዩን ሓላፍነታት ኔሮማ። እቲ ሓደ፡ ከም ፍልይቲ መርማሪት ዝተሰከመቶ ሓላፍነት ክኸውን እንኸሎ፡ እቲ ኻልኣይ፡ ኣባል መርማሪት ኮምሽን ኮይንካ ምስራሕ እዩ። ዋላኳ ካብ ተኣፋፍነት እቲ ጉዳይ ዝተላዕለ ናይ ኣፈጻጽ ሰብአዊ መሰላት እንተኣጋጠማ፡ ነዞም ክልተ ሓላፍነት ኣብ እተተግብረሉ እዋን እታ ፍልይቲ መርማሪት ብቲ ሓደ ናይ ሓላፍነት ምትሕንፋጽ ከይህሉ፡ ብቲ ካልእ ሸነኽ ድማ እቲ ሓደ ሓላፍነት ኣብ ልዕሊ'ቲ ካልኣይ ጸብጻብ ከይበለ ክዕመም ጌራ። ዋላኳ ክልቲኡ ሓላፍነታት ብሓደ ክኸይዱ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት ምውሳኔ ነቲ ዝነበረ ስራሕ ናይታ ፍልይቲ መርማሪት መሊሱ እንተኣካበደ፡ ንኣብ ኤርትራ ዘሎ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ግን ግቡእ ኣቐልቦ ንኸረከብ ጌሩ እዩ።

7. እዚ ጸብጻብ ኣብ ዝቐርበሉ እዋን፡ ፍልይቲ መርማሪት ምስ ናይ ኤርትራ ዲፕሎማሲኛታት ናይ ምዝርብ ዕድል ኣጋጢሙ ኔሩ እዩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ንቐዋሚ ወኪል ኤርትራ ኣብ ሕቡራት ሃገራት ኣቶ ግርማ ኣስመርም፡ ነቲ ብ29 ጥቅምቲ 2014 ኣብ ኒውዮር ዘካየዱ ናይ ሓላፍነት ምልውዋጥ ኣመልኪታ ከተመሰግን ትፈቱ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ከምቲ ኣምባሳደር

ግርማ አስመርም ዝበሎ፡ ንዛዕባ ሰብአዊ መሰላት ናይ ኤርትራ ንቕዲሚት ንምምጻእ ሃናጺ ዝርርብ ከምዘድሊ እትሰማማዓሉ ጉዳይ እዩ። እንተኾነ፡ ኤርትራ ምስ አየናይ ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰብአዊ መሰላት አገባባት ከትተሓባበር ከምትደሊ ፈልፍ ከትመርጽ መሰል ከምዘይብላ ግን ክፍለጥ ይግባእ ኢላ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ናብ ኤርትራ ከትበጽሕ ካብ መንግስቲ ኤርትራ ዕድመ ክግበራላ ኣብ ትጽቢት ከምዘላ ኣዘኻኺራ።

8. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ነዚ ጸብጻብ ንምድላውን ንምምሕያሽ ሰብአዊ መሰላት ንክትጣበቅ ዘኸእላ ሃብታም ሓበሬታ ንዝሃብዎ ዝተፈላለዩ ኤርትራውያን ከተመሰግን ትፈቱ። እቲ ኣብ ልዕሊኦምን ኣብ ልዕሊ ኣብ ኤርትራ ዝርከቡ ቤተሰቦምን ክበጽሑም ዝኸእል ሓዲጋ ከይገደሱም ብትብዓት ብምዝራቦም ከዩድነቶም ከትሓልፍ ኣይትደልን።

III. ንጥፊታት ፍልይቲ መርማሪት (ሓምሌ 2014 - ጉንቦት 2015)

ሀ. ምብጻሕ ናብ ዓዲ ጥልያን

9. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ብዛዕባ ኣብ ኤርትራ ዘሎ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ቀዳማይ-ኢድ ሓበሬታ ካብ ሓተትቲ ዑቕባን ስደተኛታትን ንምእካብ፡ ካብ 22 ክሳብ 26 መስከረም 2014 ናይ ሓሙሽተ መዓልቲ ምብጻሕ ኣብ ዓዲ ጥልያን ኣካይዳ። ሙብዛሕቶም ካብቶም ዘዘረቡቶም፡ ቦቲ ዘስካሕክሕ ጉዕዞ ምድረበዳን ባሕሪን ዝሓለፉ ናእሽቱ መንእሰያት እዮም ኔሮም። እታ ፍልይቲ መርማሪት ምስ ሰበሰልጣን መንግስቲ፡ ኣባላት ባይቶን፡ ኣባላት ሲቪላውያን/ሲቪካውያን ማሕበራትን ካልኣት ሰብ-ብርኪ ኣብ ዲያስፖራን ተራኺባ። ኣብቲ ዝገበረቶ መጽናዕቲ፡ ከትበጽሑ ዝኸእሉት መደምደምታ፡ ኩሉ ዓይነት ሞያ ዘለዎም ዝተፈላለዩ ኤርትራውያን ብብዝሒ ሃገሮም ራሕራሓም ንክወጹ ዝድርኹም ዘሎ እቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ ስፊሕ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት እዩ።

ለ. ናብ ሳልጳይ ኮሚቴ ዘቕረቡ ጸብጻብ

10. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኣብ 28 ጥቅምቲ 2014፡ ኣብ መበል ዕስራን-ትሽዓተን ኣኼባ ሳልጳይ ኮሚቴ ሓፈሻዊ ባይቶ ሕቡራት ሃገራት፡ ንካልኣይ ግዜኣ ሓጺር ጸብጻብ ኣቕሪባ። ኣብቲ ነቲ ኮሚቴ ዘቕረቡ ሓጺር ጸብጻብ ነዘም ዝሰዕቡ ነገራት ጠቐሳ፡ እቲ ኣብ ምፍጻም ሓላፍነታ ብቕጻሊ ከጋጥማ ዝጸንሐ ዕንቅፋታት፡ እቲ ኣብ ወርሒ ኣስታት 4000 ኤርትራውያን ሃገሮም ራሕራሓም ንክወጹን ኣብ ካልኣት ሃገራት ዑቕባ ንክሓቱን ዝግበር ዘሎን ዘይተቐየረን፡ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኤርትራ፡ እቲ ቀንዲ ጠንቂ ምስዳድ ዝኾነ፡ ደረት ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎትን ብሰብ-ብርኪ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝካየድ ምግሃስን፡ ትሑት ምኽባር ሲቪላውያን ፖለቲካዊን መሰላት፡ ኩነታ ቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላዊን መሰላት እንዳንቆልቆለ ብምምጽኡ፡ ካብ ኣብ ወጻኢ ዝርከቡ ቤተሰብን መሓዙትን ሓገዝ ከምዝጽቡዩ፡ ካብ ኣብ ወጻኢ ዝነበሩ ኤርትራውያን ዝተኣከበ ምስክርነት ኣሎ።

ሐ. ምብጻሕ ናብ ቤልጅም

11. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ካብ 9 ክሳብ 11 መጋቢት 2015 ኣብ ቤልጅም ወግዓዊ ምብጻሕ ብምግባር፡ ምስ ኤርትራውያን ስደተኛታት፡ ሓተትቲ ዑቕባን ካልኣት ሰባትን ርክባት ኣካይዳ። ቀንዲ ዕላማ ናይቲ ምብጻሕ፡ ብዛዕባ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ፡ ቀዳማይ-ኢድ ሓድሽ ሓበሬታን ንምእካብን ኮይኑ፡ ነቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ካብ ካልኣት ምንጭታት ብፍልይቲ መርማሪት ዝተረኸበ ሓበሬታት ንምንጽጻርን ምውሃሃድን እንኮላይ እዩ ኔሩ። ኣብ ርእሲኪ፡ ምስ ሰበሰልጣን መንግስትን ኣባላት ሲቪላዊ ማሕበራትን ርክባት ፈጺማ።

መ. ኣብ ናይ ባይቶ ኤውሮጳ ንኡስ-ኮሚቴ ሰብኣዊ መሰላት ዘቕረቡዎ ደብዳቤ

12. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ብመሰረት ካብ ንኡስ ኮሚቴ ባይቶ ኤውሮጳ ንምልውዋጥ ሓሳባት ዝምልከት ዝተገብረላ ዕድመ፡ ኣብ 17 መጋቢት 2015 ኣብቲ ርክብ ተሳቲፋ። ከም ቀንዲ ዕድምቲ እታ ፍልይቲ መርማሪት ብዛዕባ እቲ ንብዙሓት ኤርትራውያን ሃገሮም ራሕሪሖም ክወጹ ዝገብር ዘሎ ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላት ዝምልከት ሓጺር ደብዳቤ ኣቕረባ።

ሰ. ኣብ ናይ ኣፍሪቃዊ ኮምሽን ንሰብኣዊን ህዝባዊን መሰላት መበል ሓምሳን ሽድሽተን ስሩዕ ኣኼባ ምስታፍ

13. ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት 'ፍሉይት ኣገባባት'ን 'ሓላፍነት ዝተዋህቦም ውልቀ-ሰባት'ን ምስ ዘባውያን ናይ ሰብኣዊ መሰላት ኣገባባት ንጉዳያት ሰብኣዊ መሰላት ብዝምልከት ምልውዋጥ ሓበሬታ፡ ምትሕብባርን ኣብ ተመሳሳሊ ጉዳያት ሓቢርካ ምስራሕን ከምዘተባብዕ ይፍለጥ።¹ ብተወሳኺ፡ ኣብ ጥሪ 2012 ኣብ መንጎ ብቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት ዝተመዘዙ 'ፍሉይት ስርዓታት'ን ኣፍሪቃዊ ኮምሽን ንሰብኣዊን ህዝባዊን መሰላት ኣብ ኣዲስ ኣበባ ዝተኸየደ ርክባት፡ ናይ ስራሕ መደብ ከጽድቕ ምክኣሎም ይዝከር። ብመሰረት እቲ ስምምዕ፡ ብቐጻሊ ብዝተፈላለየ መንገዲ ሓበሬታ ክቀያየሩ፡ ናይ ሓባር ስጉምቲ ክወስዱ፡ ናብ ሃገር ናይ ምብጻሕ መደብ ክካይዱ፡ ናይ ሓባር መግለጺ ከውጽኡ፡ ጋዜጣዊ መግለጺ ከውጽኡን ኣፍልጦ ንምዕባይ መደባት ክዳልዉ፡ ኣብ ናይ ሕድሕድ መደባትን መጽናዕታዊ ጽሑፋትን ክሳተፉ ተሰማሚዖም።²

14. ከም መቐጻልታ ናይዚ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ካብ 21 ሚያዝያ ክሳብ 7 ጉንቦት 2015 ኣብ ባንጁል ዝተኸየደ መበል ሓምሳን-ሽድሽተን ስሩዕ ኣኼባ ናይቲ ኮምሽንን፡ ናይ መክፈቲ ጽንብልን ቀዳሞት ሰለስተ መዓልቲ ናይቲ ኣኼባን ተሳቲፋ።

15. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኣብ 21 ሚያዝያ ዝተኸየደ ንሓሰብካ ናይ ምግላጽ መሰል ዝምልከት ሓባራዊ ዘተ ተሳቲፋ። እቲ ሓባራዊ ዘተ፡ ነቶም ኣብ መስከረም 2001 ዝተኣሰሩ 18 ጋዜጠኛታትን ካልኦትን ዝምልከት ዛዕባ ኣልዒሉ ተዛራሪቡ። ድሕሪቲ ሓባራዊ ዘተ ድማ ናይቲ ኮምሽን ፍሉይ መርማሪ ንሓሳባትካ ናይ ምግላጽን ሓበሬታ ናይ ምርካብ መሰልን ኣብ ኣፍሪቃ፡ "ምሽርቕ ልዕልና ሕጊ ኣብ ኤርትራን፡ ምዕፋን ሓሳብካ ናይ ምግላጽ መሰል?" ብዝብል ደብዳቤ ኣውጺኡ።³ እቶም ነቲ ደብዳቤ ዘዳለዉ፡ ፍሉይ ኣተኹሮኦም ንሓሳብካ ምግላጽ ዝምልከት እኳ እንተነበረ፡ ንልዕልና ሕጊ ኣብ ኤርትራ ዝምልከት ሓፈሻዊ ትሕዝቶውን ኣብቲ ደብዳቤ ጠቐሶም ይርከቡ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ብተወሳኺ፡ ምስ ካልኦት ፍሉይት ኣገባባት ናይቲ ኮምሽን ንኹነታት ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ኣመልኪታ ተመያይጣ።

IV. ሓድሽ ሓበሬታ ብዛዕባ ኩነታት ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ

ሀ. ትግባረ ሓድሽቲ ሕግታት ሕጋጋት

16. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ መንግስቲ ኤርትራ ሓድሽቲ ሕግታት፡ ሲቪላዊ ሕጊ፡ ገበናዊ ሕጊ፡ ሕጊ ሲቪላዊ ስርዓትን ሕጊ ገበናዊ ስርዓትን ኣጽዳቑ ኣብ ተግባር ከውዕልም ምውሳኔ ኣድናቕታ ገሊጹ። እዞም ሕጋጋት፡ ድሕሪ ምርግጋጽ ናጽነት ካብ 1991 ኣትሒዙ ከም "መሰጋገሪ ሕጋጋት" ኮይኖም ከገልግሉ ዝጽንሑ እዮም።⁴

¹ ናይ ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት ፍሉይት መስርሓት ደብተር (2008). ኣብ www.ohchr.org/EN/HRBodies/SP/Pages/Introduction.aspx ይርከብ።
² ኣብ www.ohchr.org/Documents/HRBodies/SP/SP_UNHRC_ACHPRRoad%20Map.pdf ርክ።
³ ኣብ www.pulp.up.ac.za/pdf/2015_01/2015_01.pdf ርክ።
⁴ ኣብ www.shabait.com/news/local-news/19792-goe-puts-into-effect-civil-and-penal-codes-and-associated-procedures ርክ።

17. እቲ ሲቪላዊ ሕገ ንሰብአውነት፡ ቤተሰባዊ ርክባት፡ ንብረታዊ መሰላት፡ ሓላፍነታትን ውዕላትን፡ ካብ ውዕል-ወጻኢ ዘጋጥሙ ሓላፍነታትን ዝምልከት ሕግታት ዝሓቆፈ እዩ። ንኣብነት፡ ንመርዓ፡ ዝተሓተ ዕድመ መርዓን፡ ግዴታዊ ባህሪ ምምዘጋብ ውዕል መርዓን ይርከቦ። ብካልእ ሸነኽ፡ ሕገ ሲቪላዊ ስርዓት ኣብያተ ፍርዲ ንሲቪላዊ ጉዳያት ዝምልከት ፍርዳዊ መስርሕ ኣብ ዘካይዳሉ እዋን ክኸተለእ ዝግባእ ስርዓትን መዐቀቲታትን ዝምልከት ሕግታት ዝሓቆፈ እዩ።

18. ገበናዊ ሕገ፡ ንገበን ዝምልከት ሕጋዊ ዓንቀጻት ብሰፊሑ ዝሓቁፍ ኮይኑ፡ ኣምራትን ኣገድስቲ ባእታታት ገበንን መቐጻዕቲን ዝሓቁፍ እዩ። ብመሰረት ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ክጥመት እንከሎ፡ ሕገ ገበናዊ ስርዓት ፍልይ ዝበለ ጥቕሚ ኣለዎ። ንምጥሓስ ገበናዊ ሕገ ዝምልከት ፍርዳዊ መስርሕ ሓሊፉ፡ ሕገ ገበናዊ ስርዓት ኣብ ግዜ መስርሕ ፍርዲ ንውልቃዊ መሰላትን ናጽነታትን ክሰራዕት ዝሕሉ ዓንቀጻት ዝሓዘ እዩ። እዚ ስለዝኾነ ድማ እዩ ኤርትራውያን ጠበቓታት “ንእሽቶ ቅዋም” ኢሎም ዝጽውዕዎ።

19. ድሕሪ ምስናድን ምድላው ጸብጻባት ብዛዕባ ዘይሕጋዊ ኣገባብ ማእሰርቲ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት እቲ ዘይተርፍ ምትግባር እዞም ሓደሽ ገበና ሕግን ሕገ ገበናዊ ስርዓት ነቲ ዝጸንሐ ዘይሕጋዊ ኣተሓሳዝ ናብ ንቡር ሕጋዊ መንገዲ ብምምላስ ኣብ ኣተሓሳዝ ገበናዊ ጉዳያት፡ ንጹርነት፡ ዘይምቅይያርን ርጉጽነት ናይ ኣፈጻጽማን ከመልስ እዩ ዝብል ትጽቢት ካብ ነዊሕ ጸኒሕዋ እዩ። እንተኾነ ግን እዞም ሓደስቲ ሕጋት ኣብ ቅዋማዊ ሃጓፍ - እቲ ናይ 1997 ቅዋም ከም ዝለዓለ ሕገ እታ ሃገር ብወግዒ ኣብ ዘይተኣወጀሉን፡ ኣብ ተግባር ዘይውዓለሉን ሕጂ ድማ ንምምሕያሽ ኣብ ናይ ዳህሳስ መስርሕ ኣብ ዝርከቡሉ እዋን ይእወጁ ስለዘለዉ - ኣፈጻጽማ እዞም ሓደስቲ ሕጋት ንጹር ኣይኮነን።⁵ ብተወሳኺ፡ እዞም ሓደስቲ ሕጋት ኣብ መንጎ ፈጻሚ፡ ፈራዲን ሓጋግን ኣካላት ምምቕራሕ ስልጣን ምህላዉ ከረጋግጽ ዝግብእ ብወግዒ ዝሰርሕ ባይቶ ኣብዘይብሉ እዋን ዝተኣወጁ ምዃኖም ተፈጻምነቶም ይኹን ሕጋውነቶም ኣብ ጥርጥር ዘእቱ እዩ። እቲ ምንታይሲ ሓደ ካብቶም ኣገደስቲ ባእታታት ልዕልና ሕገ (S/2004/616, ሕጥቡ-ጽሑፍ 6 ርክ) ዝኾነ ኣምር ምምቕራሕ ስልጣናት - ኣብ መንጎ መንግስታውያን ትካላት ንምጽዳቕ፡ ምትርጓምን ምድናይን ተፈጻምነት ሕገ ዝምልከት ፍልልያት ስለዘሎ እዩ።

ለ. ህጹጽ ጸውዓታት

20. ኣብ 18 ሰነ 2014፡ “ንዘይሕጋዊ ማእሰርቲ ዝከታትል ናይ ስራሕ ጉጅለ’፡ ‘ግዱድ ወይ ብዘይወለንታ ምስዋር ዝከታተል ናይ ስራሕ ጉጅለ’፡ ‘ፍልይቲ መርማሪት ኣብ ጉዳይ ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ’፡ ‘ፍሉይ መርማሪ ዝለዓለ ኣካላዊን ኣእምራዊ ጥዕና ናይ ምጉንጻፍ መሰል’ን ‘ፍሉይ መርማሪ ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቅያት (ቶርቸር)’ን ብሓባር ብምዃን ንኣምባሳደር ኤርትራ ኣብ ናጀርያ ነበር ሞሐሙድ ዓሊ ዕማሮ ኣጋጢሞም ኣሎ ዝብሃል ዘይሕጋዊ ማእሰርትን ምስዋርን ዝምልከት ህጹጽ ጸውዓት ናብ መንግስቲ ኤርትራ ኣቕሪቦም። ብመሰረት እቲ ዝቐረበ ሓበሬታ (A/HRC/28/85, ሕጥቡ-ጽሑፍ 14 ርክ) ኣብ 29 ሚያዝያ 2014 ሲቪላዊ ልብሲ ዝተኸደኑ ናይ ጸጥታ ኣባላት ንኣምባሳደር ዓሊ ዕማሮ ኣብ ኣስመራ ከም ዝኣሰርዎ ናብ ዘይተፈልጠ ቦታ ከም ዝወሰድዎን ደሃይ ከምዘጥፈኡን ይንገር። ቤተሰቡ ይኹን ሕጋዊ ጠበቓ ክበጽሖ ከምዘይተገብረን፡ ዋላኳ ናይ ልቢ ሕማም ዘለዎን ጥቡቕ ናይ ሕክምና ምክትታል ክግበረሉ ዝግባእ እንተኾነን፡ ዝኾነ ዶክተር ክበጽሖ ከም ዘይተገብረ ተፈሊጡ ኣሎ። ብመሰረት እቲ ጸብጻብ፡ ክሳብ ሕጂ ዝኾነ ወግዳዊ ክሲ ከም ዘይቀረበሉን ኣብ ቅድሚ ዳኛ ከም ዘይቀረበን ይፍለጥ። ጠንቂ መእሰራራ እንታይ ምዃኑ ክሳብ ሕጂ ዝተፈልጠ ከም ዘየለን እቲ ምክንያት ግን ምስ ፖለቲካ ዝተኣሳሰር ምዃኑ ግምታት ኣሎ። ክሳብ ሎሚ ነቲ ህጹጽ ጸውዓት ዝምልከት ዝተዋህበ መልሲ የለን።

⁵ ፕረሲደን መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ጉንቦት 2014 ኣብ ዝሃበ መግለጺ፡ ኤርትራ ሓደሽ ቅዋም ንምጽዳቕ ምስርሕ ንድፈ-ቅዋም ከተካይድ ምዃና ገሊጹ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ እቲ ናይ 1997 ቅዋም ብናይ ህዝቢ ተሳትፎ ዝጸደቐ ስለዝኾነ፡ ብቕጽብት ኣብ ተግባር ከም ዝውዕል ምግባር፡ ንናይ ኤርትራውያን ዜጋታት ቅዋማዊ መሰላት ብምውሓስ ዘይሕጋዊ ምግሃስ መሰረታውያን መሰላትን ናጽነታትን ክከላኸል ይገብር። እዚ ድማ ነቲ ነዊሕ ዓመታት ክወስድ ዝኸለል ምስ ኣህጉራዊ መዐቀቲታ ሰብአዊ መሰላት ብዝሰማማዕ መንገዲ ምምሕያሽ ዝዓግት ኣይኮነን ዝብል መርገጺ እዩ ዘለዎ።

ሐ. ገምጋም ኤርትራ ኣብ ቅድሚ ኮሚቴ ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስትዮ

21. ኮሚቴ ንምውጋድ ኩሉ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስትዮ ኣብ ለካቲት 2015 ኣብ መበል ሱላ ኣኼብኡ፡ ኤርትራ ዘቕረበቶ ራብዓይን ሓምሻይን ወቕታዊ ጸብጻብ ገምጋም ኣካይዱ (CEDAW/C/ERI/5)። ኤርትራ ምምሕያሽ ሕጋዊት ብምክያዳ፣ ብፍላይ ንምክንሻብ ደቀንስትዮ ዝእግድ ኣዋጅ ቁጽሪ 158/2007 ብምጽዳቕ ናእዳ ረኺባ። ብኻልእ ሸነኽ፡ ደረት ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎት፣ እቲ ብግቡእ ዘይተተግበረ ናይ 1997 ቅዋም፣ ሃገራዊ ባይቶ ካብ ስራሕ ወጻኢ ኮይኑ ምህላወ ኣብታ ሃገር ልዕልና ሕጊ እንዳንቆልቆለ ክመጽእ ምክንያት ምዃኑን፣ ከቢድ ቅልውላው ስደተኛታትን ንትግባረ እቲ ኣህጉራዊ ውዕል ኣብ ዋጋ ዕዳጋ ዘእቱ ምዃኑ እቲ ኮሚቴ ኣስሚሩሉ ኣሎ። እቲ ኮሚቴ ኣብ ለበውኡ፡ እቲ ደረት ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎትን፣ ኣብ መዓስከር ሳዋ ብግዴታ ምዕስካር ደው ክብልን፣ ናይ ሕልና ነጻግቲ መሰል ክኸብርን ጸዊዑ (ሕጥቡ-ጽሑፍ 4, 6 and 9 ርአ)።

መ. ገምጋም ኤርትራ ኣብ ቅድሚ ኮሚቴ መሰላት ህጻን

22. ኮሚቴ መሰላት ህጻን፡ ኣብ ጉንበት 2015 ኣብ መበል ሱላን-ትሸዓተን ኣኼብኡ፡ ኤርትራ ዘቕረበቶ ራብዓይ ወቕታዊ ጸብጻብ ዝምልከት ገምጋም ኣካይዱ (CRC/C/ERI/4)። ኤርትራ ሓድሽ ሕግታት ሲቪላዊ ስርዓትን ገበናዊ ስርዓትን ምጽዳቕ፣ ንህጻናት ዝምልከት ሓድሽ ፖሊሲ ምትእትታዎ፣ ንኣካለ ስንኩላን ዝምልከት ኣጣቓላሊ ፖሊሲ ምትእትታዎ፣ ምክንሻብ ደቁኣንስትዮ ገበን ምዃኑ ምሕጋጋ፣ ንጥዕና ኣብ ዝምልከቱ ሸቶታት ሚሊንዩም ምምሕያሻት ብምርኣያ እቲ ኮሚቴ ናእዳኡ ገሊጹ። እንተኾነ ግን፡ ንትግባረ ሕግታትን ፖሊሲታትን ዘለዎም ጽልዎን ንምምርማር ዘኸእል ዳታ (ሓበሬታ) ናይ ምእካብ ኣገባባት ዘይምህላወ፣ ካብ ጽልዎ ወጻኢ ዝኾነ ነጻ ናይ መርመራ ኣካል ዘይምህላወ፣ ካብ ግዳድ ዕስክርና ንምህዳም ተባሂሉ ዝግበር ናይ ትሕቲ ዕድመ መርዓን ምጥናስን ብቑድ እንዳወሰኸ ምምጽኡ፣ ንካብ ሃገርም ብዘይሕጋዊ መንገዲ ስግራ-ዶብ ክገብሩ ዝፍትኑ ህጻናት ከይተረፈ ተኸስካ-ቅተል ዝብል መምርሒ ምህላወ፣ እቶም ስግራ-ዶብ እንዳገበሩ ዝተታሕዙ ሓተትቲ ዑቕባን ናብ ሃገርም ዝተጠረዙ ህጻናት ዘጋጥሞም ማእሰርትን ስቓይን፣ ህጻናት ናይ ልደት ወረቓት ንምርካብን ምምዘጋብን ዘጋጥሞም ዕንቅፋታት ብዝምልከት እቲ ኮሚቴ ዘለዎ ስኽፍታ ገሊጹ።

ሰ. ስደተኛታትን ሓተትቲ ዑቕባን

23. ኣብ መጀመርታ 10 ኣዋርሕ ናይ 2014 ኣብ ኤውሮጳ ዑቕባ ናይ ዝሓተቱ ኤርትራውያን ቁጽሪ ካብ ቅድሚ ሕጂ ዝጸንሐ ሰለስተ ዕጽፊ ማለት ካብ 13000 ናብ 37000 ከምዝወሰኸ ቤት ጽሕፈት ላዕለዊይ ኮምሽንር ስደተኛታት ሕቡራት ሃገራት ዘውጽእ ጸብጻብ ሓቢሩ።⁶ ኣብ ወርሒ ሚያዝያ 2015 ጥራይ 5,388 ኤርትራውያን፣ 604 ካብኡም ብዘይወለዶም ዝመጹ ህጻናት፣ 157 ምስ ወለዶም ዝመጹ ህጻናትን 1105 ደቁኣንስትዮን፣ ብቲ ዘስካኹኹ ጉዕዞን ንባሕሪ ሜዲተራንያን ብጃልባ ብምቕራጽን ናብ ጥልያን ከምዝኣተዉ ብተወሳኺ ገሊጹ። ኣብ 2014 ናብ ኤውሮጳዊ ሕብረት ብዘይሕጋዊ መንገዲ ክኣትዉ ዝፈተኑ ስደተኛታት፡ ኤርትራውያን ንሶርያውያን ተኸቲሎም ናይ ካልኣይ ደረጃ ከም ዝሓዙ ጸብጻባት ላዕለዊይ ኮምሽን ስደተኛታት ይገልጹ።⁷ ቁጽሪ ናብ ኢትዮጵያ፡ ሱዳን፡ ደቡብ ሱዳንን ሊብያን ዝኣትዉ ዘለዉ ኤርትራውያን እንዳወሰኸ ይመጽእ ከምዘሎውን ተጠቂሱ። ኣብ ባሕሪ ሜዲተራንያን ቁጽሪ ሓደጋታት እንዳወሰኸ ይመጽእ ከምዘሎ፡ ኣብ 2015 ጥራይ 1800 ስደተኛታት ከምዝጠሓሉ ጸብጻባት ላዕለዊይ ኮምሽን ጠቂሱ። እቲ ክሳብ ሕጂ ተመዝጊቡ ዘሎ ዝኸፍኦ ሓደጋ፡ ኣብ 19 ሚያዝያ 2015 ዘጋጠመ 800 ሰባት

· ኮምሽን ስደተኛታት፡ “ቁጽሪ ኤርትራውያን ስደተኛታት ኣብ ኤውሮጳ፡ ኢትዮጵያን ሱዳንን ይውስኹ” ሓጺር ጸብጻብ፡ 14 ሕዳር። ኣብ www.unhcr.org/5465feal381.html ይርከብ።
· ኤሮጳዊ ኮምሽን፡ ሕዳርን መልስን፡ ድለላ ስደተኛታት ግብረ-መልሲ ኤውሮጳዊ ሕብረት፡ ናይ ጭብጢ-ወረቓት። ኣብ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-3261_en.htm ይርከብ።

ህይወት ዝጠለበ ሓዲጋ ኮይኑ፡ ካብዚ 350 ኤርትራውያን እዮም።⁸ ኣብ 2014 ጥራይ 3500 ስደተኛታት ኣብ ባሕሪ ከም ዝጣሓሉ ጸብጻባት ይሕብሩ።⁹ እታ ፍልይቲ መርማሪት ጸብጻባ ናብ ቤት ምኽሪ ሰብአዊ መሰላት ኣብ እተቐርበሉ ዘላ እዋን ኣቲ ጸብጻብ እንዳወሰኸ ምኽዱ ይፍለጥ።

24. ነዚ ፍልሰት ኤርትራውያን ንምዕጋት፡ ሰብአዊ መሰላት ማእከል ዝገበረ ንኹሎም ዜጋታት - ብፍላይ መንእሰያት - ኣብ ግምት ዘእተወ ናይ ነዊሕ ግዜ ፍታሕ ዘረጋግጽ ሰፊሕ መደብ ከም ዘድሊ ተጠቂሱ። ከምቲ እታ ፍልይቲ መርማሪት ኣቐዲማ ዝጠቐሰቶ፡ ማሕበረሰብ ዓለም ድለላ ስደተኛታትን ምጭዋይን ንምግታእ፡ ግዳያት እዚ ተግባራት እዚ ግቡእ ክንክን ዝረኽቡሉ መገዲ ብምድላው፡ ስደተኛታት ብሕጋዊ መንገዲ ዑቕባ ክሓትሉ ዝኸእሉ ስፍሕ ዝበለ ባይታ ክፈጥር ይግባእ (A/HRC/23/53, ሕጡብ-ጽሑፍ. 108(ሐ) ርእ)።

ሸ. ብዘይወለዶ ዝተሰዱ ህጻናት

25. ናይቶም ኣህጉራውያን ደባት ብምጉዳዝ ብዘይወለዶም ናብ ስደት ዘምርሑ ዘለዉ ህጻናት ብቐሊሉ ንሓዲጋ ዝቃልዑ ብምዃናም ስቓዮም እንዳጎልሐ ይመጽ ኣሎ። ኤርትራውያን ህጻናት፡ ኣብ ክሊ ዕድመ 12 ክሳብ 17 ዘለዉ፡ ድሕሪ ናብ ጎረቤታት ሃገራት ምስጋሮም ናይ ሰሃራ ምድረበዳ ብምቕራጽ ብባሕሪ ሜዲተራንያን ይሰግሩ ምህላዎም፤ ድሕሪ ኣብ ዓዲ ጥልያን ምብጽሖም ናብ ሰሜን ከምርሑ ይፍለጥ።

26. ኣብ 2013 እታ ፍልይቲ መርማሪት ብኣማኢት ዝቐጸሩ ብዘይ ስድራቤቶም ዝተሰዱዎ ህጻናት ኣብ ዶብ ኤርትራ ዝርከብ መዓስከራት ጎረቤታት ሃገራትን፡ ኣብ መስከረም 2014 ድማ ናብ ቱንዚያ፡ ማልታ፡ ዓዲ ጥልያን ዘካየዱ ምጽናዕታዊ ምብጻሕ ተወሳኺ ቁጽሪ ከምዝረኸቡት ይዝከር። እዞም ህጻናት ግዳያት ናብ ዝተፈለለዩ ጾታዊ፡ ቁጠባዊን ገበናዊን ዓመጻት ዝተቐልዑ ብምዃናም ፍሉይ ዓይነት ኣተሓሕዛ ከም ዘድልዮም ጉጅለ ክምደቡ ከምዝግባእ ገሊጹ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ነዞም ኣብ ከምዚ ዓይነት ዝርከቡ ህጻናት ካብ እትረከብ ኣትሒዛ፡ ስቓይ እዞም ህጻናት ካብ ማሕበረሰብ ዓለም ግቡእ ኣቐልቦ ንኸረከብ ቀጻሊ ጻዕርታት ኣብ ምክያድ ትርከብ።¹⁰

27. ምስቶ ብዘይ ስድራቤቶም ዝሰዱዎ ህጻናት ዘካየዱ ዕላል፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ንምንታይ ካብ ሃገሮም ወጺኦም ንምንታይ ይሰዱዎ ከምዘለዉ ንኸትርዳእ ፈቲና። ካብቲ ዝጠቐሰዎ ምክንያታት እዞም ዝሰዕቡ ይርከቡዎም፡ (ሀ) ፍርሒ፡ ናብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ብሓይሊ ምዕሰካር፡ መብዛሕቶም ኣብ ክሊ ዕድመ 12 ክሳብ 17 ዝርከቡ ትሕቲ ዕድመ ደቂ ተባዕትዮ ዝምልከት ኮይኑ እቶም ዝበዝሑ ቅድሚ ናብ ታዕሊም ምውሳዶም ካብ ሃገሮም ይወጹ፤ (ለ) ካብ ግፋ ንምድሓን፡ ብሓይሊ ቕድሚ ናብ ወተሃደራዊ ታዕሊም ምግፋፎም ይሃድሙ፡ ብፍላይ ድማ ኣብ ትምህርቲ ስንፍ ዝበሉ ምስዝኾኑ፤ (ሐ) ተስፋ ምቕራጽ፡ ብዘይካ ወተሃደራዊ ህይወት ካልእ ብሩህ መጻኢ ስለዘይርኣዮምን ናይ መብዛሕቶም ዓበይቲ የሕዋት፡ ወለዲ ወይ ካልኣት ኣባላት ቤተሰብ ኣብቲ ደረት ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎት ስለዝርከቡ፤ (መ) ምብትታትን ቤተሰብ፡ (ሰ) ብሰንኪ ወተሃደራዊ ኣገልግሎት፡ ማእሰርቲን ስደትን ዝተበገሰ ወለዲ ንነዊሕ ካብ ደቆም ብምርሓቕም፡ እታ ብህጻናት እትምሓደር ቤተሰብ ዘጋጥማ ጸገም ዝተበገሰ፤ (ሸ) ንቤተሰብም ዘጋጠሞም ተመሳሳሊ ዕጫ ከይወርዶም ብምፍራሕ፡ ብፍላይ እቶም ወለዶም ብሰንኪ ሃይማኖታዊ እምነት ኣብ ቤትማሕበሩ ክሳቐዩ ዝራኣዩ ህጻናት፤ (ቀ) ናይ ትምህርቲ ዕድል ብዘይምህላው፤ (በ) መሓዞቶም ንምስዓብን ጸቕጢ መሓዞት ዘበጋገሱን እቶም ኣብነት ክኾኑዎም

· ኣጲር ጸብጻብ ኮምሽን ስደተኛታት፡ “ካብ ቅድሚ ሕጂ ዘሰኸሕኸሕ ሓዲጋታት ሞት፡ ኣብ ሜዲተራንያን ዝጠሓሉት ጃልባ ተመዝጊቡ” 21 ሚያዝያ 2015። ኣብ www.unhcr.org/553652699.html ተመልከት።
· ኮምሽን ስደተኛታት፡ ተበግሶ ተግባራዊ መደብ ማእከላይ ባሕሪ ሜዲተራንያን። ኣብ www.unhcr.org/531990199.pdf ይርከብ።
· A/HRC/23/53, ሕጡብ-ጽሑፍ 72 ርእ፡ ቤት ጽሕፈት ሕቡራት ሃገራት ኮምሽን ሰብአዊ መሰላት (OHCHR), “ብዙሓት ኤርትራውያን ህጻናት ብዘይ ስድርኦም ናብ ኤውሮጳ ከም ዝኣተውን፡ ብዙሓት ኣብ መንገዲ ከምዝሞቱን ንፈልጥ ኢና - ናይ ሕቡራት ሃገራት በዓልሞያ” ጋዜጣዊ መግለጺ፡ 28 ሕዳር 2014. ኣብ www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15231&LangID=E ይርከብ.

ዝኸእሉ ዓባይቲ የሕዎት ድሮ ኣብ ስደት ስለዘለዉን እዩ። (ተ) ንኣብ ወጻኢ ዝርከቡ ኣባላት ቤተሰብ ንምርካብ ካብ ዘለዎም ሃንቀውታ።¹¹

28. ናይዚ ኣህጉራውያን ደባት ብምጥሓስ ዝግበር ኣደገኛ ናይ ምድረብዳን ባሕሪን ጉዕዞ ኣብቶም ህጻናት ካብ ኣእምሮኦም ክሕከኽ ዘይኸእል ሕማቕ ስንብራት ሓዲጉ ናይ ምኽድ ልዑል ሳዕቤን ኣለዎ። እቶም ህጻናት ኣብ ነፍሲ-ወከፍ ጉዕዞኦም ካብቲ ዝሓለፍዎ ዘስከሕኸሕ ዝኸፍኡ ሓድሽ ሓዲጋ ክቃልዑ ተኸእሎ ኣሎ።¹²

ቀ. ምጭዋይ ስደተኛታትን ህጻናትን

29. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ብዛዕባ ኣብ ኢድ ደላሎን ጨወይቲን ዝርከቡ ይኹኑ ካብእም ዝሃደሙን፡ ካብ ሃገሮም ብሓይሊ ዝተጨውዩ ኤርትራውያን ስደተኛታትን ሓተትቲ ዑቕባን ድሕነት ዘለዎ ስክፍታ ትገልጽ። እታ በዓልቲ ምዶ ኣብ ዝተፈላለዩ እዋና ንስቓይ እዞም ስደተኛታት ዝምልከት ኣልዒላ (A/HRC/23/53, ሕጥቡ-ጽሑፍ 91-94 ርእ)፡ መንግስታት ደቡብን ሰባት ብዘይገለ ስክፍታ ናይ ምእታውን ምውጻእን መሰላቶም ምሕላው ቀዳማይ ሓላፍነት ምጂኑ ብዘይምቁራጽ ጠቕሳቶ ትርከብ። ብዘይወግዒ ናብ ሓደ ሃገር ብምእታው፡ ግዳያት ደላሎን ጨወይቲን ብምጂን ናይ ኤርትራውያን ዜጋታት ክብሪ ይኹን ሰብኣዊ መሰላቶም ብዝኸነ መንገዲ ክትንክፍ ኣይግባእን።

30. ኣብ ልዕሊ ዚ፡ ንስደተኛታት ናይ ምምሕዳር ዕላማታትን ምምሕዳራዊ መስርሓት ኣብ ዝካየዱሉ እዋን ናይ ህጻን ብሉጽ ረብሓ ቀዳምነት ክወሃቦ ይግባእ።¹³ ንግዳያት መጭወይቲ ዝኸኑ ሰባት መሰላት ዝምልከት፡ መንግስታት ቁልጡፍ ውሕስነትን ሓገዝን ምሃብ፡ ሕጋዊ ሓገዝ፡ ግዝያዊ መዕቆቢን ካብ ገበናዊ ክሲ ነጻ ናይ ምግባር ሓላፍነት ኣለዎን።¹⁴

31. ህጻናት ብቐሊሉ ግዳያት ስሱዓት ጨወይቲ ናይ ምጂን ተኸእሎኦም ልዑል እዩ። ኣብ 2013 ጉዳይ ናይ ክልተ ኣብ ክሊ ዕድመ 12ን 14 ዝርከቡ ካብ ጎልጅ ዞባ ጋሽ-ባርካ ዝተጨውዩ ህጻናት ናብ ሲናይ ከምዝተወሰዱ እታ ፍልይቲ መርማሪት ሓበሬታ ከም ዝረኸበት ትገልጽ። ነቲ ጉዳይ ንምምርማር ዝገበረቶ ጸዕሪ ክሳብ 2015 ብዙሕ ፍረ እኳ እንተዘይነበሮ፡ እቲ ጉዳይ ሓቂ ምጂኑ እታ ፍልይቲ መርማሪት ምስ ሓደ ካብ ኤርትራ ብተመሳሳሊ ኩነታት ተጨውዩ ናብ ሲናይ ዝተወሰደን ምስቶም ካብ ጎልጅ 'ተጨውዮም ብገንዘብ ንኸፍትሑ ዝሕተተሎም' ህጻናት ዝነበረ ሓቅነት እቲ ጉዳይ ከተረጋግጽ ክኢላ።

V. ግዱድ ምስጻግን መሰል መንበሪ ኣባይትን

32. ካብ ምጅማር 2015 ኣትሒዙ ብሰንኪ ግዱድ ምስጻግ ብቐፅ መሰል መንበሪ ኣባይቲ ኣብ ኤርትራ ኣብ ሓዲጋ ወዲቐ ይርከብ።¹⁵ ግዱድ ምስጻግ ብተደጋጋሚ ዝካየድ ተግባር ኮይኑ ኣሎ።

• ወለዲ ምስቶም ንውሑዳት ዓመታት ብድሕሪት ገዲፎሞም ዝተሰደዱ ደቆም ንምርካብ ገንዘባውን ካልእ ዓይነት ምድላውን ይገብሩ።

• እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ሓሙሽተ ኤርትራውያን ህጻናት፡ ኣብ ኢድ እስላማዊ መንግስቲ ዓራቕ ወይ ድዓሽ ተታሒዞም ዝጸንሑ ክሃድሙ ዝኸእሉ፡ እዚ ኣብ ቀረባ እዋን ዝተኸየደ ናይ ክርስትያን ማሕረድቲ ኣብ ሊብያ ናይ ዓይኒ መሰካኸር ዝኸኑ ከም ዘለዉ ሓበሬታ ኣለዎ። እዚ እንተደኣ ተረጋጊጹ፡ እቶም ናይ ሞትን-ህይወትን ሓደገኛ ጉዕዞ ብምኸያድ ናብ ኤውሮጳ ዝኣትዉ ብዘይ ስድራ ዝስደዱ ዘለዉ ህጻናት ውሕስነት ምርግጽ ቀዳምነት ክወሃቦ ዘለዎ ጉዳይ እዩ። ንተወሳኺ ሓበሬታ፡ ኣብ www.ibtimes.co.uk/i-watched-isis-beheading-christians-eritrean-teen-migrant-forced-witness-libya-massacre-1497874 ርእ.

• ንኣህጉራዊ ደባት ዝምልከት፡ ብኮምሽን ሰብኣዊ መሰላት ዝቐረበ መትከላዊ ለበዎታትን መምሪሕታትን ሰብኣዊ መሰላት ርእ። ኣብ www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/A-69-CRP-1_en.pdf ይርከብ።

• ምስ ኣብ ላዕሊ ዘሎ ተመሳሳሊ።

• ኣብዚ ጸብጻብ፡ ግዱድ ምስጻግ ማለት፡ “ብቐጥታ ወይ ብተዘዋዋሪ መንገዲ ብመንግስቲ ዝግበር፡ ንሰባት ብዘይ ወለንታ ካብ ኣባይቶምን መሬቶምን ምልጋስ” ተባሂሉ ይትርጎም። (ቤት ጽሕፈት ኮምሽን ሰብኣዊ መሰላት፡ ጭብጢ ወረቐት ቁጽሪ 25፡ ግዱድ ምስጻግን ሰብኣዊ መሰላትን ሕገ-ጸሓፍ 4). ግዱድ ምስጻግ ኣብ ትሕቲ ፍሉይ ኩነታትን ፍሉይ ምክንያታትን፡ ምስ መዕቀታት ኣህጉራዊ ሰብኣዊ መሰላት ብዝሰማማዕ መንገዲን ክፍጸም ይግባእ። እዚ ድማ ምስ “ሕጋዊ ምስጻግ” ይምደብ። እዚ ፍልልይ እንተኾነ ግን፡ ጉዳይ ብጉዳይ እንዳተራሎ ብዝጸበበ መንገዲ ክቱርጎም ይግባእ። ኣብ ኩሉ ኩነታት፡ ምስጻግ ብዘይ ዝርርብ ወይ

በሰበሰባቸው መንግስቲ ዓባይቲ ማሺኔሪታት ተጠቂሞም ብዙሓት አባይቲ አፍሪሶም፡ ብሰንኩ ብአማኢት ዝቐጸሩ ዜጋታት ብዘይ መጽለሊ ከምዝተርፉ ኮይኖም አለዉ። አብዚ ክፋል እዚ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ንመሰል መንበሪ አባይቲ ዝምልከት አህጉራውያን፡ ዞባውያን ሃገራዊያን ሕጋት፡ ነዚ ሕጂ አብ ኤርትራ ዝካየድ ዘሎ ዝውጥቲ ናይ ምፍራስ እዳድ ዘመተን ኤርትራ ጨቢጣቶም ምስ ዝብሃሉ ሹቶታት ምሌኑም ብምንጽጻር ክትምርምር እያ። መሰል መንበሪ አባይቲ፡ መንቀሊኡ ካብ ሕሰም ናጻ ዝኾነ ናብራ ናይ ምንባር መሰል እዩ።

ሀ. አገደስቲ አህጉራዊ ሓላፍነታትን ሃገራዊ ሕግን

1. አህጉራዊያን ውዕላት ሰብአዊ መሰላትን ግዳድ ምስጻግን

33. ኢድማሳዊ አዋጅ ሰብአዊ መሰላት፡ ናይ ብቑዕ መነባብሮ መሰል፡ ከም ናይ ዝዛ መሰል ጌሩ አስፊሩ ይርከብ። ኤርትራ ከም አባል ማሕበር ውዳብ ሕቡራት ሃገራት ነዚ ውዕላዊ ትሕዝቶ ተቐቢላቶ እያ። ብቑዕ ዝዛ ናይ ምህላው መሰል ቀንዲ ሕመረት ምርግጋጽ ቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላዊን መሰላት እዩ።

34. ብተወሳኺ፡ ብቑዕ ዝዛ ናይ ምህላው መሰል ኣብ አህጉራዊ ውዕል ንቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላዊን መሰላት ተጠቂሱ ይርከብ። ኣብ ሓፋሻዊ ርእይቶ ቁጽሪ 4 (1991)፣ ኮሚቴ ንቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላዊን መሰላት ነቲ መሰል ዝምልከት ተወሳኺ ትርጉም ሂብሉ ኣሎ። ኤርትራ ኣባል ማሕበር እቲ ውዕል ከም ምዃና መጠን ንዓንቀጻት እቲ ውዕልን ብቲ ኮሚቴ ዝውሃብ ኢድላዩ ትርጉምን ክትግዛእ ግዴታ ኣለዎ። ግዳድ ምስጻግ ምስ ምጥሓስ መሰላት ብቑዕ ዝዛን መጽለሊን ብቐጥታ ዝተኣሳሰር ኮይኑ፡ ብተመሳሳሊ ንናይ ምንባር መሰል፡ መሰል ውልቃዊ ውሕስነት፡ መሰል ብሕታውነት፡ ኣብ ቤተሰብን ቤትን ናይ ዘይምትእትታው መሰል፡ ዋንነት ብሰላም ናይ ምጥቃም መሰል ከይተረፈ ምጥሓስ ክኸትል ከምዝኸእል እቲ ኮሚቴ ጠቒሱ ይርከብ።¹⁶ ዝኾነ ደረት ይኹን ምጥሓስ እዞም መሰላት ምስ ዓናቕጽ እቲ ዓለምለኻዊ ሕገ ዝጸረሩ ኮይኖም ንረኽበም። ምድራትን ምጥሓስን እዞም መሰላት ዝፍቀድ እዞም ክልተ ነገራት ምስ ዝማልኡ ጥራይ እዩ፡ እቲ ደረት ብሰንኪ ፍሉይት ኩነታት ዝፍቀድ ምስ ዝኸውን፡ ኣብ አህጉራውያን ውዕላት ሰፊርም ዝርከቡ አገደስቲ መትከላት ምስ ዝሰማማዕ።¹⁷ እቲ ስጉምቲ ምስ “ምኽኑይን ተመጣጣኒን” ዝብል ሓፊሻዊ መትከላት ዝቃዶ ኮይኑ ምስ ዝርከብን ጥራይ እዩ።

35. ኣብ ሓፊሻዊ ርእይቶ ቁጽሪ 7፡ ኣባል ሃገራት እቲ ውዕል ግዳድ ምስጻግ ካብ ምክያድ ክግትአን፡ ብወከልተንን ካልኣት ሳልሳይ ኣካላት ዝካየድ ግዳድ ምስጻግ ብሕገ ናይ ምግታእ ግዴታ ኣለወን። እዚ ግዴታ እታ ሃገር ዘለዎ ሃብቲ ብዘየገድስ ክትግበር ዘለዎ ሓላፍነት ምዃኑ እቲ ኮሚቴ ጠቒሱ ኣሎ። ቅድሚ ዝኾነ ዓይነት ምስጻግ፡ ምስቶም ብቲ ጉዳይ ብቐጥታ ዝትንክፉ ማሕበረሰባት ምዝርራብን፡ ኩሉ ዝበለጸ ኣማራጺታት ክናደ ከምዝግባእ እቲ ኮሚቴ ደጊሙ ኣዘኸኸሩ። ብተወሳኺ፡ እቶም መሰሎም ዝተጣሕሰ ውልቀ-ሰባት ብቑዕ ካሕሳን ኢድላዩ ነገርን ክውሃቦም ይግባእ። ግዳድ ምስጻግ ኣብ ዝካየደሉ እዋን፡ ግቡእ ሕጋዊ ውሕስናን ሕጋዊ መስርሕን ክኸበር ይግባእ። ኣብ ዝኾነ እዋን፡ ብሰንኪ ግዳድ ምስጻግ ውልቀ-ሰባት ቤት-አልቦ ከይኮኑን፡ ካልኣት ሰብአዊ መሰላቶም ንምግሃስ ቁሉዓት ከይኾኑ ምርግጋጽ የድሊ። መንግስቲ ምስጻግ ኣገዳሲ ኮይኑ ኣብ ዝርከበሉ እዋን ብቑዕ ኣማራጺ ዝዛ፡ ካልእ መተካእታ ቦታ ወይ ንስራሕ ዝኸውን መሬት ንምድላው ኩሉ ኣገዳሲ ዓይነት ስጉምቲ ክወስድ ሓላፍነት ከምዘለዎ እቲ ኮሚቴ ኣስሚሩሉ ይርከብ።

36. ፍሉይ መርማሪ ብቑዕ ናይ መነባብሮ መሰል፡ ነቶም ንምዕባለ ተባሂሎም ዝግበሩ ምስጻግን ምፍንቓላትን ዝምልከቱ መሰረታዊያን መትከላትን መምሪሒታትን ዝምልከት ስፍሕ ዝበለ ሰነድ ኣዳይሉ እዩ። ኣብዚ ሰነድ ብቑዕ ዝዛ ናይ ምርካብ መሰል ከም ኣካል ብቑዕ ናይ መነባብሮ መሰልን ኣካል ብኣድልዎ ናይ ዘይምርኣይ መሰልን ብምትሕሓዝ እዩ ተገሊጹ ዘሎ (E/CN.4/2006/41 ጥብቆ)። ብተወሳኺ እቲ ሰነድ ሓፊሻዊ ግዴታት፡ ብዛዕባ ሓላፍነት ክስከሙ ዝግብእም ኣካላት

¹⁶ ብቑዕ መተካእታን ካሕሳን ምትግባር ብአህጉራዊ ውዕላት ዘይሕጋዊ ስጉምቲ እዩ።
¹⁷ ሓፊሻዊ ርእይቶ ቁጽሪ 7 (1997)፡ ሕጠብ-ጽሑፍ 4 ርእ።
¹⁸ ሓፊሻዊ ርእይቶ ቁጽሪ 4፡ ሕጠብ- ጽሑፍ 18 ርእ።

ዘለዎም ግዴታታት፡ መሰረታዊውን መትከላት ሰብአዊ መሰላት፡ አተገባብራ ላላፍነት መንግስቲ፡ ውሕስነት ናይ ምሃብ አገባባት፡ ፖሊሲታትን መደባትን ዝምልከት አካቲቱ ኣሎ። ኣብ ልዕሊ ዘሉ፡ ቅድሚኒ ኣብ ግዜ ፍጻሜን ድሕሪን ምስደግ ክመልከት ዘለዎም ቅጥዕታትን መስርሓትን፡ ንሳዕቤን እቲ ግዴድ ምስደግ ናብ ንቡር ክመልስ ዘኸኸል፡ ካሕሳ፡ ተመሳሳሊ መተካእታ ምድላውን ናይ ምጥያሰን ምሕዋይን መደባት ዝምልከት መምሪሒታት አቕሚጡ ይርከቡ። እቶም መምሪሒታት ዋንነት መሬት ብዘየገድስ ንኹሎም ቡቲ ምስደግ ዝተተንከፉ ሰባት ክንዲ መጠን ክሳብ ክከላሱ ከምዝግባእ ተጠቒሱ ኣሎ።

37. ኣብቲ ብቐጥታ 155/96¹⁸ ዝሃበ ሙብርሂ፡ ኣፍሪቃዊ ኮምሽን ንሰብአዊን ህዝባዊን መሰላት ከምቲ ኣብ ዓለምለኸዊ ሕጊ ሰብአዊ መሰላት ብዛዕባ ዘይሕጋውነት ግዴድ ምስደግ ሰፊሩ ዘሎ ትሕዝቶን ስነ-ሕጋዊ ሓሳባትን ብተመሳሳሊ ኣብ ኣፍሪቃዊ ቻርተር ንሰብአዊን ህዝባዊን መሰላት ናይ ብቐጥታ ዝመሰል ኣብ ውሽጢ ግዴድ ምስደግ ተዋሒጡ ዘሎ መሰል ምዃኑ ጠቒሱዎ ኣሎ። ኣብ ዓንቀጽ 45 (3) ተጠቒሱ ዘሎ ዓናቕጽ ኣፍሪቃዊ ቻርተር ናይ ምትርጓም ስልጣን ተጠቒሙ፡ እቲ ኮምሽን፡ ኣፍሪቃዊ ቻርተር ናይ መጽለልን ዝሃን መሰል ከምዝሕሉ ጌሩ ኣንቢብዎ ኣሎ። እቲ ኮምሽን ኣብ መበል ሕጥብ-ጽሑፉ 60 ናይቲ ምልውዋጥ ከምዚ ክብል ጠቒሱ ኣሎ፡

ዋላኳ ኣብ ኣፍሪቃዊ ቻርተር ናይ ዝሃን መጽለልን መሰል ብግልጺ ሰፊሩ እንተዘየሎ፡ ምስ ኣብ ዓንቀጽ 16 ሰፊሩ ዘሎ ክጭበጡ ዝኸኸሉ ናይ ኣእምሮን ኣካላትን ጥዕና መሰል ምርግጽ ምስ ናይ ንብረት መሰል፡ ቤተሰባዊ መሰል ተሓሳሲሩ ክርእ እንከሎ፡ መጽለሊ ምፍራስ ብሕጊ ክልኩል እዩ። ምክንያቱ ዝሃ እንተዓንዩ፡ ንብረት፡ ጥዕናን ቤተሰባዊ ህይወትን ብተዘዋወሩ መንገዲ ክትንከፍ ምዃኑ ፍሉጥ እዩ። ስለዚ ዓንቀጽት 14, 16, 18 (1) ናይ ኣፍሪቃዊ ቻርተር ኣጣሚርካ ክንበቡን ክትርጎሙን ክለው፡ መንግስቲ ናይጅርያ ንመሰል መጽለሊን ዝሃን ብቐሉዕ ጥሒስዎ እዩ።

2. ሃገራዊ ሕጊ

38. ናይ ብቐጥታ ዝመሰል ከም ኣብ ዓንቀጽ II (i) ኣህጉራዊ ውዕል ንቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላውን መሰላት ተጠቒሱ ዘሎ ብዓይኒ ኤርትራ ክርእ እንተኾይኑ፡ ድሕሪ ምርግጽ ናጽነት ዝወጸ ንመሬት ዝምልከቱ ሕግታት፡ ኣዋጅ መሬትን ሕጋዊ ምልክታ ቁጽሪ 31/1997 ምርዳእ የድሊ። ብመሰረት ኣዋጅ መሬት፡ መሬት ናይ መንግስቲ ምዃኑ፡ መሬት ምሻጥ፡ ምትሕልላፍ ይኹን ከም ትሕጃ ምትሓዝ ኣይፍቀድን። ዋላኳ ንውልቅ ዜጋታት መሬት ናይ ምጥቃም መሰል ዝህብ እንተኾነ፡ ቡቲ ኣዋጅ መሰረት መንግስቲ መሬት ብኸራይ መልክዕ ናይ ምሃብ መሰል ኣለዎ። ስለዚ፡ ነፍሲ ወከፍ ኤርትራዊ ዜጋ ግቡእ ቅጥዒ ብፍላይ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስ ዘማልእ ዝ ክሰርሓሉ ዝኸኸል መሬት ኣብ ከተማታት ይኹን ኣብ መቐፍል ዓዱ ናይ ምርካብ መሰሉ ሕልው እዩ።

39. እቲ ኣዋጅ ኣሰፈርዎ ከምዘሎ፡ ንዳግመ-ህንጻ ሃገርን ካልእ ተመሳሳሊ ዕላማታት ንምጭባጥ ኣገድስቲ ዝኹኑ ናይ ምዕባለን ወፍሪን መደባት ኣድላይ ኮይኑ ምስዝርከብ መንግስቲ ወይ ግቡእ ስልጣን ዘለዎ ኣካል መንግስቲ መሬት ናይ ምምንዛዕ መሰልን ስልጣን ኣለዎ። እቲ መሬት ናይ ምምንዛዕ ወሳኔ ብቤት ጽሕፈት ፕረዚደንትን ወይ ብፕረዚደንት ዝተመዘዘ ኣካል ምስ ጸደቐ ኣብ ተግባር ይውዕል፡ ነዚ ውሳኔ ዝምልከት ናብ ቤት ፍርዲ ይግባይ ናይ ምባል መሰል የለን። ብንጹር ዝተቐመጠ ዕላማ ኣብ ዘይብሉ፡ ቅቡል መዕቀኒታት ሰብአዊ መሰላት ዘይብሉ፡ ንሰብ ጉዳይ ብዛዕባ እቲ ውሳኔ ኣቐዲምካ ናይ ምፍላጥን፡ ነቲ ውሳኔ ንምቅዋም ዘኸኸል ናይ ሕጊ መስርሕ ዘይምህላዉ፡ መተካእታ ናይ ምርካብ መሰል ዘይምህላዉ፡ ብፍላይ እቲ ኩነታት ሰባት ብዘይ ኣባይቲ ዘትርፍን ዘቃልዕን ኣብ ዝኾነሉ እዋን፡ እቲ መስርሕ ውሳኔ ግሉጽን ኣሳታፊን ብዘይምኾኑ፡¹⁹ እቲ ኣብታ ሃገር ክካየድ ዝጽንሐን ዘሎን መስርሕ ምምንዛዕ መሬት ቅጥዒ ዘይተኸተለን ዘይሕጋውን ብምዃኑ እዩ።

18. ማእከል ትግባረ ንማሕበራዊን ቁጠባዊን መሰላት (SERAC)ን ማእከል ቁጠባዊን ማሕበራዊ መሰላትን (CESR) ኣንጻር መንግስቲ ናይጅርያ።
19. ማሕበር መግብን ሕርሻዊን ሕቡራት ሃገራት፡ ወለንታዊ መምሪሒታት ኣብ ሓላፍነት ምሕደራ ናይ መሬት ምጥቃም ናይ ግዜ ውሕስነት፡ ሃብቲ ዓሳን ፍሩስታለን ብኣጠማምታ ሃገራዊ ውሕስነት መግቢ (ሮማ 2012)፡ ኣብ

40. እቲ ዘይርእ ሳዕቤን ናይቲ ኣዋጅ፡ ኣብ ምህናጽ ኣባይቲ ዘኸተሎ ዕንቅፋት ከይኣክል፡ ኣብ ልዕሊ ገዛ ናይ ምህላው መሰል ዘውረዶ ሳዕቤን ቀሊል ኣይኮነን። ገለ ካብቲ ብድሆታት እቲ መሬት ናይ ምዕዳል መስርሕ ነቲ ዝቐርብ ዝነበረ ኣባይቲ ናይ ምህናጽ ጠለብ ምስቲ ቐረብ ክመጣጠን ስለዘይከኣለ ነቲ ጉዳይ ህጹጽ ፍታሕ ክናደየሉ ኣይከኣለን።²⁰ ስለዚ፡ እቲ መስርሕ ስለ ዝተወጠረ፡ እቲ መንግስቲ ንነፍሲ ወከፍ ዜጋ መሬት ክዕድል ኢሉ ዝኣተዎ ቃል ክፍጽም ፍቓደኛ ከምዘይኮነ እዩ ተቐርጎሙ። እቲ መስርሕ ምዕዳል መሬት ብምቁራጹ ብዙሓት ዜጋታት ብሰውርን ብጉቦን መሬት ይዕድል ዝብል ግምታት ከማዕብሉ ጀግሮም። ንናይ ብዙሓት ርእይቶ ዘንጸባርቑ ሓደ ቃለ-ምልልስ ንርእ።

ፖሊሲ ምዕዳል መሬትን ምህናጽ ኣባይትን ኣሸጋርን ንተራ ዜጋ ድልየት ዘማልእን ኣይኮነን። መንግስቲ መሬት ይህበካ ገዛ ምህናጽ ምስ እትደሊ መሊስካ ፍቓድ ትሓትት። ድሕሪ ነዊሕ ግዜ ምጽባይ፡ ገለ ሰባት ብዘይ ናይ መንግስቲ ፍቓድ ምህናጽ ይጅምሩ፡ ኣብ ገለ እዋን መንግስቲ ነቲ ምህናጽ ከቋርጽዎ ይሓቱም ወይ ነቲ ኣባይቲ የፍርስዎ። ብኸልእ ወገን፡ ገለ ሰበሰልጣን ብዘይ ምትእትታው መንግስቲ ኣባይቲ ይሃንጹ። እቲ ኣባይቲ ናይ ምህናጽ ፍቓድ ብኸመይ መንገዲ ከምዝረኽብዎ ንጹር ኣይኮነን። እንተሓትትካ ድማ እቶም ታሕተዎት ሓለፍቲ ነቶም ላዕለዎት ሰበሰልጣን እዮም ዝኸፍዎም። ገዛ ሃኒጽካ ምስ ወዳእካ ጥራይ እዮም ዝመጹኻ።²¹

41. ካልኣት ነቲ ሽግር ዘጋድዱ ረጅሒታት ኣለዉ። ሕማቕ ምሕደራ፡ ብልሽው ኣመሓዳድራን ንጹር ዘይኮነ ትካላዊ ቅርጺን እዮም። ኣብ መፋርቕ 2000፡ ንህንጻዊ ትካላት ኣርክቴክቸራት፡ ጀሜትራታት፡ ካልኣት ናይ ህንጻ ሰራሕተኛ ዝተሓሓዘ ብኣልማማ ናይ ምእርን ንጉብ ዝምልከት ክሰታትን ቀሪቡሎም ኔሩ። እዚ ስጉምቲ ዝመጸ ድሕሪ ኩሉ ህንጻዊ ስርሓት ኣብ ትሕቲ ህንጻዊ ትካላት ናይቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ እንኮ ፖለቲካዊ ሰልፊ ዝኾነ ህዝባዊ ግንባር ንዲሞክራሲን ፍትሕን ምሉእ ብምሉእ ምእታዉ እዩ። እዞም ናይቲ ሰልፊ ትካላት ካብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝረኽቡዎ ትሒት ዋጋ ዝኸፈሎም ሰራሕተኛት ዝቐርቡ፡ ብዘድለዮም ክቡር ዋጋ ናይ ህንጻዊ መሳሪሕታት ዝቐርቡን ንሶም ጥራይ እዮም።

42. ኣብ ርእሲ'ዚ፡ እቲ ክሳብ ሕጂ መልሲ ከይተዋህቦ ተኣኪቡ ዘሎ ገዛ ናይ ምህናጽ ጥርጉፍት ኣብታ ዋና ከተማን ካልኣት ከተማታትን ዓቢ ቅልውላው ፈጠሩ ይርከብ። ዋላ'ኳ ግቡእ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝገበሩ ኤርትራውያን ዜጋታት መሬት ናይ ምምሳሕ መሰል እንተሃለዎም፡ እቲ ኣዋጅ ግን እቶም ዜጋታት ሓንሳብ እቲ መሬት ምስ ተዋህቦም ኣብ ውሱን ናይ ግዜ ገደብ ነቲ ዝውቲ ክሰርሕዎ የገድድ። ነቲ ዝተገበረሎም ገደባት ኣማሊኦም እንተዘይሰሪሐም ግን እቲ መሬት ከም ዝሕደጉ ይግባር። ካብ መፋርቕ 2000 ኣትሒዙ፡ ኣዝዩ ውሑድ ፍቓድ ጥራይ እዩ ተዋሂቡ፡ ንሱውን እቶም ዜጋታት ነቲ ሕጊ ከማልእዎ ዘይኸእሉ ምዃናም እንዳተፈልጠ እዩ ተዋሂብዎም። እቶም ዜጋታት ናብ ኣዝዩ ዝተሓላለኹ ኩነታት ተቓሊዎም፡ መሬት ተዋሂብዎም፡ ናይ መስርሒ ፍቓድ ዘይብሎም፡ እቲ መሬት ኣብቲ ዝግብኦም ግዜ እንተዘይሰሪሐም ናይ ምምንጣል ሓደጋ ኣብ ርእሶም ኣንጠልጢሉ ይርከብ።

43. ብተወሳኺ፡ ብዙሓት ካብቶም መሬት ናይ ምጥቃም መሰል ዝተዋህቦም ውልቀሰባት፡ ኣብቲ ዝተመደበሎም ግዜ ዝውቲ መህንጺ ኣድላዩ ናይ ህንጻ መሳሪሕታት ናይ ምርካብ ዓቕሚ የብሎምን። ካብቲ ሓደ ዝዓበዩ ሽግራት ደረጃ ተጠቓምነት መሬት ኣዝዩ ልዒሉ ስለዘሎ፡ ነዚ ንምምሕያሽ እቲ ክሰራሕ ዘለዎ ናይ ዝውቲ ደረጃ ብምውራድ ብብዝሒ መሬት ምዕዳልን ከምዘድሊ ተዘራብሎ ኔሩ። እዚ ድማ ነቲ ናይ ምህናጽ ዋጋ ከትሕቶን መጠን ናይቲ ዝዕድል መሬት ብምንኣስ፡ ትሕት ኣታዉ ዘለዎም ሰባት ክገዝእዎ ዝኸእሉ ዝውቲ ምህናጽ ዘኸእል ኔሩ እዩ።²²

www.fao.org/docrep/016/i2801e/i2801e.pdf ይርከብ።
- ኤርትራ፡ ሚኒስትሪ ህዝባዊ ስራሕት/ክፍሊ ምምዕባል ከተማን፡ ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰባት ናይ ምጥያስ መደብ (UN-HABITAT)ን ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ምዕባል መደብ (UNDP)ን፡ “ኤርትራ፡ ጽብጽብ ኣባይትን/ከተማ ናይ ምምዕባል ፖሊሲ” ሓምሌ 2005።
- ቦታ ፍልይሪ መርማሪት ካብ 9 መጋቢት ክሳብ 25 ጉንበት 2015 ዝተኸየደ ቃለ-ምልልስ።
- ኤርትራ፡ ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰባት ናይ ምጥያስ መደብን ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ምዕባል መደብ፡ “ኤርትራ፡ ጽብጽብ ኣባይትን/ከተማ ናይ ምምዕባል ፖሊሲ” ሕጠብ-ጽሑፍ፡ IV።

44. ቀላኝ ውሑዳት ህንጻታት ብናይ ባንኪ ልቓሕ እንተተሰርሐ፡ ዝበዘሐ ሚሊታዊ ዜጋታት ብናቶም ወይ ካብ ወጻኢ ዝተሰደሎም ገንዘብ ዝሃንጹዎ እዩ።²³ ገዛውቲ ናይ ምህናጽ ሽግራት ንምቅላል ብዙሓት ካብቲ ዝተቀህበም መሬት ገለ ክፋል ይሸጥዎ። እቲ ቐንዲ ከምዚ ንክንብሩ ዝድርኹም ምክንያት ቦቲ ዝሸጥዎ ገንዘብ ጌርም ነቲ ዝተረፎም መሬት ገዛ ክሃንጹ ስለዝደልዩ እዩ። እቲ እንዳንቆልቆለ ዝኸይድ ዘሎ ቁጠባ እታ ሃገር፡ ኣታዊ ናይ ምርካብ ዕድል ጸቢብሎ ኣብ ዘሎ እዋን፡ እንዳናሃረ ዝኸይድ ዋጋታት ህንጻዊ ናውትን ብምግንዛብ፡ ብዘይካ ክፋል ናይቲ ዝተቀህበካ መሬት ብምሻጥ እንተዘይኮይኑ ብካልእ መንገዲ ገዛ ምህናጽ ከምዘይካኣል ብዙሓት ይምጉቱ። ብዙሓት ነቲ ዝተቀህበም መሬት ናይ ምህናጽ ዓቕምም ድሩት ብምጅኑ፡ ነቲ መሬት ከም ትሕጃ ብምጥቃም ካብ ባንኪ ልቓሕ ክረከቡ ስለዘይክእሉን፡ እቲ ክፋል መሬት ናይ ምሻጥ ልምዲ እንዳ ባዘሐ መጹ። ገለ ካብቲ ዘጋጥም ዘሎ ሓድሽ ተርእዮ እቶም ግቡእ ሃገራዊ ኣገልግሎት ዘይፈጸሙ ወይ 2 ካብ ሚእቲ ዘይከፈሉ ዜጋታት ነዚ ዕድል ተጠቂሞም ገዛ ክሃንጹ ምክኣሎም እዩ።

45. ኣብ ዝሓለፈ 20 ዓመታት ዝተሰርሐ ህንጻታት ብኸምዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ መንገዲ ዝተመወለ እዩ። መንግስቲ ነዚ ዓይነት ኣገባብ ከምዘይሕጋዊ መሸጣ መሬት ከምዝርእዮን፡ ነቲ ባዘ ኣገባብ ዝተሰርሐ ገዛውቲ ከፍርሶ ምጅኑ ንብዙሕ ዓመታት ከፈራርሕ ምጽንሑ ይፍለጥ። ቀላኝ እዞም ኣባይቲ ብዘይ ኣፍልጦ ሰበሰልጣን መንግስቲ እንተዘይተሰርሐ፡ እቶም ሰበሰልጣን ግን ዓባይቲ ማሽነሪ ብምሰዳድ ነቲ ኣባይቲ ኣፍሪሶም።

ለ. ናይ ገዛ መሰልን ጽልዎ ግዳድ ምስጻግን

46. ዋሕዲ ብቐዕን ብሕሱር ዋጋ ክርከብ ዝኸእልን ገዛውቲ ኣብ ኤርትራ ዓቢ ጸገም እዩ። እታ ሃገር ብሕጽረት ኣባይቲን ናይ ከተማ ህንጻታት ናይ ምምዕባል ብድሆ ኣጋጢሞዎ ይርከብ። ንዊሕ ዓመታት ክኸይድ ዝጽንሐ ዋሕዚ ስደተኛታትን ካብ መቆላዊ ቦትኣም ዝተፈናቐሉ ዜጋታትን ኣብ ሕጽረት ኣባይቲ ዓቢ ተራ ኣለዎ። ድሕሪ ናይ 30 ዓመታት ሓርነታዊ ቃልሲ ዝተረጋግጸ ናጽነት፡ ካብ መዓስከር ስደተኛታት ካልኣት ቦታትን ናብ ዓዶም ዝተመልሱ ኤርትራውያን ሕጽረት ኣባይቲ፡ ብፍላይ ኣብ ከተማታት ከምዘጋጠሙ ይፍለጥ። ኣብ ግዜ ዶባዊ ግጭት ኢትዮ-ኤርትራ፡ ካብ ሓምለ 1998 ኣትሒዞም፡ ድሕሪ ኣብ ኢትዮጵያ ንሓጺር እዋን ምእሳርም፡ ኣስታት 70,000 ኤርትራዊ መቐል ዘለዎም ብሓይሊ ናብ ሃገሮም ከም ዝምለሱ ኮይኖም። ኤርትራ ብወገና ኣብ ሃገር ዝነበሩ ተመሳሳሊ ቁጽር ዘለዎም ኢትዮጵያውያን ናብ ሃገሮም ጠሪዛ። ኣብ ግዜ ኩናት ኣስታት 100,000 ኣባይቲ ከዓኑ ከሎ 450,000 ኤርትራውያን ካብ ቦትኣም ተፈናቂሎም። ምንቅስቓሽ ዋሕዚ ሰባትን ምዕናው ኣባይቲ ተደማሚሩ፡ ንኣብ ኤርትራ ዘሎ ብቐዕ ናይ ገዛ መሰል ናይ ምምላእ ጸዕሪ ብኣሉታዊ ጸልይዎ እዩ።

47. ክሳብ እዚ ናይ ቀረባ እዋን ኣባይቲ ምፍራስን ግዳድ ምስጻግን፡ እቲ ሽግር ሕጽረት ኣባይቲ ከምዘሎዎ እዩ ቀጸሎ። ኣብ 2005 ብዝተገብረ ግምት ክሳብ 2015 ኣብ ኣስመራ ጥራይ 5000 ሓደስቲ ናይ መንበሪ ኣባይቲ ኣብ ዓመት ክህነጽ ይግባእ ኔሩ። እዚ ግምት ኣብ ዝተገብረሉ እዋን ኣብ ዓመት 1500 መንበሪ ኣባይቲ ይህነጽ ኔሩ።²⁴ እቲ ቐንዲ ሕጽረት ዝነበረ ትሑት-ዋጋ ዝሓቱ ኣባይቲ ኮይኑ፡ ንዝበዘሐ ክፋል ሕብረተሰብ፡ ብፍላይ ንኣባላት ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝጸሉ እዩ ኔሩ። ብሓፈሻ፡ እቲ ቀንዲ ዓጋቲ ረጅሒ ኮይኑ ዘሎ፡ ኣባይቲ ንምህናጽ ዘድሊ ልኡል ወጻኢ እዩ። ብፍላይ ንብዙሓት ክሓቁዩ ዝኸእል ማሕበራዊ ኣባይቲ ምህናጽ እዩ።

48. ንዜጋታት ካብ ኣባይቶም ምስጻግን ገዛውቶም ምፍራስን ዘርእዮ ነገር እንተሃልዩ፡ ሰበሰልጣን ኤርትራ፡ ቀዳምነት ዝህበዎ ንላዕለዎትን ዓባይቲን ህንጻታት ምጅኑ እዩ። ብቐዕ ማሕበራዊ ኣባይቲ ንምህናጽ ዘድሊ ኩነታት ኣብ ምምቐቕቕ ሸለልትነት ከም ዘለዎም ውን

²³ ማእከል ሕሱር ህንጻዊ ፋይናንስ ኣብ ኣፍሪቃ፡ ህንጻዊ ፋይናንስ ኣብ ኣፍሪቃ፡ 2014 ዓመታዊ መጽሓፍ (2014)፡ ገጽ 71-74። ኣብ www.housingfinanceafrica.org/document/housing-finance-in-africa-2014-yearbook ይርከብ.
²⁴ ኤርትራ፡ ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰባት ናይ ምጥያሴ መደብን ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ምዕባል መደብ፡ “ኤርትራ፡ ጽብጽብ ኣባይትን/ከተማ ናይ ምምዕባል ፖሊሲ”።

የርዕሱ።²⁵ ብተወሳኝ፡ እዚ አባይቲ ናይ ምፍራስ ዘመተ ነቶም አካል ሃገራዊ አገልግሎት ዝኾነ ወተሃደራዊ ታዕሊምን ህዝባዊ ምልሻን ምስታፍ ዝኣበዩ ዜጋታት ሕገ ንምፍዳይ ተባሂሉ ዝተገበረ ምዃኑ ብዙሕ ጸብጻባት ኣሎ።²⁶

49. ነቲ አባይቲ ናይ ምፍራስ ስጉምቲ ዝተዋህበ ወግዓዊ መግለጺ እዞም አባይቲ ነቲ ናይ ጤሳ ምዕዳል መሰል ዝተሓሓዘ ሕጋታት ብምጽራር፡ ናይ ምህናጽ ፍቓድ ብዘይሕጋዊ መንገዲ ብምርካብምን ወይ ከይተዋህቦምን፡ ወይ ነቲ መሬት ናብ ዘይግብእ ሰብ ብምትሕልላ፡ እቲ ዝነበሮም ውልቃዊ መሰል ዘይሕጋዊ ስለዝገብሮን እዩ።

50. ኣብ ብዙሕ ኣጋጣሚታት፡ እዞም አባይቲ ከህነጹ ብዙሕ ግዜ ብምውሳዕም ኣብ መወዳእትኡ ድሕሪ ብመንግስቲ ዝተመደበሎም መቐጻዕቲ ምክፋሎም እቲ ጉዳይ ሕጋዊነት ክለብስ እዩ ዝብል ግምት ስለዝነበሮም፡ ናይ ምሉእ ዕድሚኦም ዘዋህለልዎ ገንዘብ ወጻኢ ብምግባር እዮም ሃኒጸሞ። ኣንጻር ትጽቢት ብዙሓት፡ ኣብ 2006 ሰበሰልጣን መንግስቲ ብዘይካ ንውሑዳት ናይ ምህናጽ ፍቓድ ምሃብ ካልእ ኣይገበሩን። ብሓደ ዜጋ ዝተዋህበ ሓበሬታ ከምዝሕብሮ፡ ዋላ ዝኣረጉን ዝግነዉን ከም ብሓድሽ ዝተንድቁን አባይቲ ከይተረፈ እዮም ኣብ ተመሳሳሊ ኩነታት ወዲቆም።²⁷

እንተድኣ ገለ ክፋል ናይቲ ህንጻ ምምሕያሽን ምዕራይን ዘድልዮ ኮይኑ፡ ከም ብሓድሽ ትሃንጽ ከም ዘሎኻ ቆጶሮም ይቐጽዑኻ። እንተድኣ ብዘይ ፍቓድ ከም ዝሃንጽካ ቆጶሮም፡ ዝኾነ ዓይነት መጠንቐቕታ ኣይዋሃበካን። ዝኾነ ምልክት ይግበሮን ወተሃደራት ብዘይ ገለ መጠንቐቕታ ዝኾነ የፍርስም። ዝኾነ ባዕልኻ ከተፍርሶ ይሓቱኻ እንተዘይኮይኑ ባዕሎም ኣፍራሶም ናይ መፍረሲ ወጻኢ ክትከፍል ይግድዱኻ።

1. ግዱድ ምስጻግን ጽልውኡን

51. እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኣብ ኣስመራን ከባቢ ኣስመራ ዝርከባ ዓድታትን ኣብ ካልኦት ከተማታትን፡ ደቡብ ካብ ኣስመራ እትርከብ ከተማ ዓዲ ቐይሕ፡ ኣስታት 800 ዝኾውን አባይቲ ከምዝፈረሰ ሓበሬታ ከምዝበጽሓ ትገልጽ። ብተወሳኝ፡ ብሰሪ ግዱድ ምስጻግን ምፍራስን ኣስታት 3000 ሰባት ቤት-አልቦ ከም ዝኾኑ ተፈሊጡ ኣሎ።²⁸ እቶም ካብ አባይቶም ዝተፈናቐሉ ሰባት ምስ ቤተሰቦምን ኣዕሩኽቶምን ብምጽግም፡ ነቲ ድሮ ዝነበረ ዋሕዲ ዝውጥን ድሩት ቀረብ ጽሩይ ማይን ሽንቲ ቤታን ኣጋዲድዎ ይርከብ። መብዛሕቶም እቶም ብግዴታ ዝተሰጉ ሰባት ዝሓሰረ አባይቲ እንተረኽቡ ብምባል ገለ ናብ መበቐል ዓዶም ከምርሑ ከለዉ ገለ ድማ ናብ ጫፍ ናይቲ ከተማታት ከይዶም።

52. ነበርቲ እተን ከተማታትን ገጠራትን እቲ ምስጻግ፡ ብዘይ ኣገባብን ግቡእ ምልክታን እዩ ተጌሩ ብምባል ተቐውሞኦም ኣስሚዕም። ነቲ አባይቲ ከፍርስዎ ምዃኖም ድሕሪ ምፍርራሕን እቶም ነባሮ ብፍርሒ ተዋሒጦም ከለዉ፡ እቶም ሰበሰልጣን ናብቲ አባይቲ ብምምጻእን መስቀላዊ ምልክት ብምግባር ነቲ መናድቕ ከፍርስዎ ጀሚሮ። ዕጡቓት ወተሃደራት ምስ ዓባይቲ ማሺነሪታትን ካልእ ናይ ህንጻ መሳሪሕታትን ብምምጻእ ነቶም ነባሮ ካብቲ አባይቶም ብሓይሊ

- “ኤርትራ ዘገም እንዳበለ ዝኾየድ ዘሎ ዝዓቢ ምህናጽ አባይቲ” Madote.com. ኣብ www.madote.com/2014/04/eritreas-quiet-construction-boom.html ይርከብ. ናይ ኣስመራ ናይ ሰንበል፡ ሓሊበትን ስፔይስ 2001 ናይ ህንጻ ፕሮጀክት፡ ጥራይ ኣስታት 1, 680 ዝውጥን ንግዳዊ ህንጻታትን፡ እዚ ድማ ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ እቲ ዝዓባይ ፕሮጀክት ህንጻዊ ትሕቲ-ቕርጺ እዩ ዝብል ጸብጻብ ኣሎ። ካብ 30 ክሳብ 200 ትርብዒት መሬት ዝሕዙ ዝውጡ። እቶም ዝተሃንጹ ዝውጡ ልዕሊ ዓቕሚ ተራ ዜጋታት ኮይኑ ዋግኦ ካብ 22,744 ዶላር ን20 ትርብዒት መትሮ ክሳብ 142, 742 ን200 ትርብዒት መትሮ ዝበጽሕ እዩ።

- ቦታ ፍልይቲ መርማሪት ካብ 9 መጋቢት ክሳብ 25 ጉንበት 2015 ዝተኾየደ ቃለ-ምልልስ።

- ተመሳሳሊ።

- እዚ ቁጽሪ ዓቃባዊ ግምት ኮይኑ፡ ብሰበሰልጣን መንግስቲ ብዛዕባ ዝፈረሰ ዝውጡ፡ ዝተፈናቐሉ ሰባት፡ ዝቐሰሉ ሰባትን ኣብ ግዜ ምስጻግ ዝሞቱ ሰባትን ወግዓዊ ጸብጻባት ስለዘይተዋህቡ፡ እዚ ቁጽሪ ካብ ናይ ሰብአዊ መሰላት ተሓላቒቲ ዝተፈላለዩ ምንጭታት ዝተረኽቦ እዩ።

ከምዘለግሱ ጌሮሞም። ኣብ ግዜ ምፍራስ ክቃወም ዝፈተነ ነባሪ ብጭካነን ጎነጽን ከምዘልግሱ፡ ኣባይቶም እንዳፈረሰ ኢዱም ኣጣሚሮም ከምዘርእዩ ተጌሮም።

53. ኣብ ከተማ ዓዲ ቐይሕ፡ እቶም ነበርቲ ነቲ ምፍራስን ግዳድ ምስጓግን ብትሪ እዮም ተቐዋሞሞ። እቲ ተቐውሞ ኣብ መንጎ ተመሃሮ ካልኣይ ደረጃን ወተሃደራትን ናብ ምትህርራም ዓሪጉ። ኣብ ዕለት 5 መጋቢት 2015 ዝውጥዎም ንምክልኻል ኢሎም ኣብ ቅድሚ እቶም ወተሃደራት ደው ዝበሉ ክልተ ሰባት ከምዘተቐተሉ እታ ፍልይቲ መርማሪ ዝረኸበቶ ሓበሬታ ኣብሪሁ።²⁹ ብዓሰርተታት ዝቐጸሩ ተመሃሮ ካልኣይ ደረጃ ነቲ ናይ ምፍራስ ዘመተ ደው ከብሉ ስለዝፈተኑን ኣብቲ ዝግበር ዝነበረ ተቐውሞ ብምስታፎምን ኣብ ትሕቲ ቀይዲ ምእታዎም ተወሳኺ ሓበሬታ ኣሎ። ኣብ ካልእ ጉዳያት፡ እቶም ነባሪ ካብቲ ብዓበይቲ ማሸነጊታት ዝጭፍለቐን ዝጥሓንን ዝነበረ ንብረቶም ንምድሓን ዘይተሓለለ ጸዕሪ ከም ዘካየዱ ይፍለጥ። ሰበሰልጣን መንግስቲ ነቶም ግዳያት ምስጓግን ምፍራስን ዝኾኑ ሰባት ምልክታ ንምሃብ ዝገበርዎ ዝኾነ ዓይነት ጸዕሪ ከም ዘካየዱ ዘርኢ መርትዖ የለን። እዚ ስጉምቲ ኣብ ልዕሊ እቶም ብቐሊሉ ንሓዲጋ ዝቃልዑ ክፋል ሕብረተሰብ፡ ደቂ ኣንስትዮ፡ ህጻናትን ሽማግሌታትን ጽልውኡ ቀሊል ኣይነበረን።

54. ኣብ ከተማ ዓዲ ቐይሕ ዝተሃንጸ ዝወጡት ከም ቀሊል ዕላማ እቲ ናይ ምፍራስ ዘመተ እዩ ተወሲዱ። ምኽንያቱ እቲ ምስጓግ ኣብ ዝካየደሉ ዝነበረ እዋን ሙብዛሕኦም ደቂ ተባዕትዮ ወይ ኣብ ሃገራዊ ኣገልግሎት ወይ ድማ ኣብ ስደት ስለዝርከቡ፡ ነቲ ኣባይቲ ናይ ምምሕዳርን ስድራቤት ምጥቀርን ኣብ እንግድዓ ደቂ ኣንስትዮ ብምውዳቕ እዩ። ኣብ ሓዲ ኣጋጣሚ፡ ሓንቲ ሸኮርያ ዘለዋ ሰበይቲ ዝዘኣ ክፈርስ ከሎ ብምርኣይ፡ ካብ ስምባደ ዝተላዕለ ብምውዳቕ ተደኒሳ። እቶም ወተሃደራት ጭካኔ ዝተመልኦ ናይ ምፍራስ ኣገባብ ስለዝጥቀሙ፡ ብዙሓት ደቂ ኣንስትዮ ግዳይ ኣእምሮ ምጥፋእ ኮይነን። ኣብ ርእሲዚ፡ እዚ ኩነታት ምስቲ ብዛዕባ ቤተሰብን ኣብ ምድረ ቡዳን ባሕሪን ዘጋጥሞም ሕማቕ ጉዕዞ ተወሲኽዎ እተን ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ከቢድ ጭንቀት እየን ዝርከባ።³⁰

55. እቶም ካብ ኣባይቶም ዝተሰጉ ሰባት፡ ካብ ቀንዲ ምንጫ ኣታዊ ዝረኽቡሉ ቦታ ኣርሒቑም ክኹዱ ይግደዱ። ብሰሪ ዘይውሑስ መሰል ተጠቓምነት መሬት፡ ክኸሰት ዝኸእል፡ ንዝገነወ ቤትካ መሊሰካ ናይ ምህናጽ ተኸእሎ፡ ንብዙሓት ሰባት ከቢድ ሻቕሎት ይፈጥረሎም። እዚ ኣባይቲን መጽለልን ምፍራስን ግዳድ ምስጓግን ኣብ ልዕሊ ካልኦት መሰላት ሰንሰለታዊ ዝኾነ ጽልዋ ኣለዎ። ናይ ምንባር መሰል፡ ውሕስነት ሰብነት፡ ብሕታውነትን ነብስኻ ብነጻ ናይ ምግላጽን ምእካብን መሰላት ኣብ እዋንን ጽባሕ እቲ ግዳድ ምስጓግን ይግሃሱ።

56. እቲ ዘስካሕሕ ጸብጻባት ግዳያት ግዳድ ምስጓግ ዘብርሆ ነገር እተሃልዩ፡ ጭንቀት ዝፈጥር ምግሃስ መሰረታዊያን ሰብኣዊ መሰላት ከም ዘሎ እዩ። ብዙሓት ካብቶም ዝስጎጉ ብዘይገለ ካሕሳ ወይ ውሑድ ካሕሳ ስለዝወጹ፡ ዝሓልቦ ነዳያት ስለዝኾኑን፡ ናብ ዝኸፍኦ ድኽነት ይድፍኡ። ምኽንያቱ እቲ ምስጓግ ብዘይ ናይ ቤት ፍርዲ ትእዛዝ፡ ሕጋዊ መስርሕ፡ ሕጋዊ ውሕስነት ወይ ካሕሳ ስለ ዝፍጸም፡ እቶም ግዳያት ኣብ ልዕሊ'ቲ ስርዓተ ሕጊ እምነት ስለ ዘይብሎም፡ ሕጋዊ ስጉምቲ ክወስዱ ይጠራጠሩ። ብተወሳኺ፡ ተመሃሮ ካብ ትምህርቶም ከም ዝጎናደቡ ኮይኖም።

57. ቦታ ፍልይቲ መርማሪት ናይ ዝተኣከበ ምስክርነት ጽሟቕ ከም ዘርእዩ፡ ምስቶም ግዳያት ግዳድ ምስጓግ ንእኹቶ ወይ ድማ ዝኾነ ዓይነት ዝርርብ ዘይምንባር፡ ሰበሰልጣን ናይቶም ዝስጎጉ ዝነበሩ መሰረታዊያን መሰላት ክብሪ ከም ዘይነበሮም፡ እቲ ኣብ ዓዲ ቐይሕ ዝተኸሰተ ሞት ዜጋታት መርኣያ እዩ፡ ሳዕቤን ናይቲ ምስጓግን ብሰንኩ ዘጋጠመ ቅልውላውን ንምቅላል ዝኸእል ፍታሕ ንምምዕባል ዝተገብረ ስጉምቲ ዘይምንባር፡ ኣብ ግዜ ምስጓግ ንዘጋጥሙ ዝነበሩ ተቐውሞታት ንምጭፍላቕ ተባሂሉ ዝውሰድ ዝነበረ ካብ መጠን ዝሓለፈ ወተሃደራዊ ስጉምቲ፡ ሰበሰልጣን ጸታዊ ሸነኽ እቲ ምስጓግ ኣብ ግምት ብዘይምእታዎም፡ ደቂኣንስትዮ ብምትንካፊን ይርከብዎ።

²⁹ ብዛዕባ እቶም ኣብ ግዜ ናይ ምፍራስ መስርሕ ብወተሃደራት ዝተቐትሉን ዝቐሰሉን ሰባት ተጋራጫዊ ጸብጻባት እዩ ዘሎ። እዚ ድማ ካብ ሰበሰልጣን መንግስቲ ዝተሞህበ ወግዓዊ ጸብጻባት ስለዘየለ እዩ።
³⁰ ብፍልይቲ መርማሪት ካብ 9 መጋቢት ክሳብ 25 ጉንቦት 2015 ዝተኸየደ ቃለ-ምልልስ።

2. ግዱድ ምስጋግን ሽቶታት ሚሌንዩምን

58. እዚ ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ ግዱድ ምስጋግ ምስቲ ሽቶታት ሚሌንዩም ንምዕዋትን ዝግበር ጸዕርታት ዝጸረጸ ጥራይ ዘይኮነ፡ ነዞም ሽቶታትን ዕላማታትን ዝምልከት ገግጋም ኣብ ዝካየዱሉ ዘሎ እዋን ይፍጸም ምህላው ተወሳኺ ዕንቅፋት እዩ።³¹ ቀዳማይ፡ ግዱድ ምስጋግ፡ ብፍላይ ነቶም ኣብ ዘይንቡር መጽለሊ ዝውጡ (ዝ-ታኒካ) ዝነበሩ ሰባት፡ መሊሱ ናብ ዝኸፍኦ ናይ ድኽነት ኩነታት ይሸጥም። እዚ ድማ ምስቲ ኣብ ቁጽሪ 7(መ) ተገለጹ ዘሎ ሽቶ፡ ማለት ኣብ 2020፡ ካብቶም ኣብ ዘይንቡር መጽለሊ ዝውጡ ዝነበሩ ኣህዛብ ዓለም፡ ብውሑዱ ናይ 100 ሚሊዮን ካብኣቶም፡ ሂወቶም ርኡይ ለውጢ ከም ዘርኢ ምግባር ዝብል ዕላማ ዝጸረጸዩ። ስዒቡ፡ ግዱድ ምስጋግ ነቲ ኣብ ሽቶ ቁጽሪ 1 ተጠቒሱ ዘሎ ከቢድ ድኽነትን ዓጸቦን ናይ ምውጋድ ዕድል ይገትእ። ኣብ ዕላማ 1(ሀ) ናይቶም ትሕቲ ሓደ ዶላር ንመዓልቲ ዝነበሩ ዘለዉ ሰባት ቁጽሪ ብፍርቂ ምጉዳል ዝብል ዕላማ ይገትእ። ካልኣይ፡ ግዱድ ምስጋግ ኣብ 1(ለ) ተጠቒሱ ዘሎ ስራሕ ናይ ምቕጻር ዕላማ፡ ምሉእን ኣፍራይን ስራሕ ምርካብን፡ ስራሕ ንኹሉ እንኮላይ ደቂ ኣንስትዮን መንእሰያትን ናይ ምዕዋት ዕድል ይግግት። ናይ ህጻናት ናይ ትምህርቲ ዕድል 'ውን ብሰሪ ግዱድ ምስጋግ ስለዝተጸልወ፡ ንኣብ ሽቶ ቁጽሪ 2 ተጠቒሱ ዘሎ ኩሉ ኣድማሳዊ መጠእታዊ ትምህርቲ ክረከብ ኣለዎ ዝብል ዕላማውን የጎናድቦ እዩ።

59. ብሰንኪ ግዱድ ምስጋግ ካልእ ብጽኑዕ ዝተጸልወን ዝተጋደደን ነገር እንተሃልዩ ጸታዊ ማዕርነት ኮይኑ፡ ብኣንጻሩ ሽቶ ቁጽሪ 3 ድማ ብዛዕባ ምድንፋዕ ጸታዊ ማዕርነትን ምሕያል ደቂ ኣንስትዮን እዩ ዝዛረብ። ብተወሳኺ፡ ግዱድ ምስጋግ ንጥዕና ቀንዲ ኣድላዩ ባእታት ካብ ዝኾኑ ሓደ፡ ብቑዕ ዝ ምህላው ብኣሉታ ስለ ዝጸሉ ኣብ ምንቁልቁል ጥዕና ዓቢ ተራ ኣለዎ። እዚ ድማ ንኣብ ሽቶታት ቁጽሪ 5ን 6ን ተጠቒሱ ዘሎ ምምሕያሽ ጥዕና-ወላድ፡ ኤቶኣይቪ/ኤይድስ፡ ዓሶን ካልኣት ሕማማትን ምክልኻል ዝብል ዕላማ ዝግግት እዩ። ኤርትራ ብሓፈሻ ክጥቀስ ከሎ፡ ምንካይ ሞት ህጻናት ዝምልከት ሽቶ ቁጽሪ 4ን ሽቶታት 5ን 6ን ከም ዝተዓወተት እዩ ዝንገረላ።³²

60. ሽቶ 7(መ) ንምምሕያሽ መነባብሮ ኣብ ዝ-ታኒካ ናይ ዝነበሩ ሰባት፡ እቲ መዐቀብ፡ ብመጠን ኣብ መላእ ዓለም ክስራሕ ዘለዎ ዝውጡን ውሑስ ናይ ምጥቃም ግዜን ዝተኣሰሰር እዩ።³³ ብቐሊሉ ክግለጽ ከሎ፡ ሰባት ናይ መሬት ተጠቃምነት ውሕስነት ምስ ዝህልዎም፡ ካብ ግዱድ ምስጋግ ከም ሕጋዊ መከላኸሊ ክጠቀሙ ይኸእሉ። ኣገዳስነት ውሑስ ናይ ምጥቃም ግዜ ኣብ ምጉንጻፍ ሽቶታት ሚሌንዩም፡ ሓይሊ ዕማም ፕሮጀክትታት ሚሌንዩም፡ ኣብ ምምሕያሽ መነባብሮ ዝ-ታኒካ ተጠቒሱ ኣሎ። እቲ ሓይሊ ዕማም፡ “ነዞም ዕላማታት ንምጭባጥ ውሑስ ናይ ምጥቃም ግዜ፡ ሕሱር ናይ መሬት ተጠቃምነት፡ መሰረታዊያን ኣገልግሎት፡ ንኣባይቲ ዝኸውን ገንዘብ” ኣገዳሲ ምዃኑ ጠቒስዎ ኣሎ።³⁴

VI. ድሕሪ ምምስራት መዝነት ዝተጨበጠ ዓወታት

61. እዚ ናይ ሕጂ ጸብጻብ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት መዝነት ካብ ዝውሃባ ኣትሒዙ ንጎልሳይ ግዜ ዝቐርብ ዘሎ ጸብጻብ እዩ። ስለዚ፡ መርማሪ ኮምሽን ኣብ ጉዳይ ኤርትራ ናብ ቤት ምክሪ ሰብኣዊ መሰላት ጸብጻብ ዘቐረበሉ ታሪኻዊ እዋን ብምህላውና፡ ንቕድሚት ንምኽድ ንድሕሪት ምልስ ብምባል እንታይ ዓይነት ጉዳያት ተዓማኒ ምርኣይ ኣገዳስነት ኣለዎ።

62. ኣብቲ ቀዳማይ ጸብጻብ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኣተገባብራ መዝነታ ጥቅቂቕ ትስፍውና፡ ጽንዓትን ድፍረትን ዘሰነዮ ዘገምታዊ ኣካይዳ ክኸውን ምዃኑ ጠቒሳ ምንባራ ይዝከር። ብመጀመርታ፡ መንግስቲ ኤርትራ ንዓለምለኻዊ ሕጊ ሰብኣዊ መሰላት ምሉእ ብምሉእ ተገዛኣይ

31 ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ሰባት ናይ ምጥያስ መደብ፡ ግዱድ ምስጋግ፡ ዓለምለኻዊ ቅልውላውን፡ ዓለምለኻዊ ፍታሕ፡ ገጽ 26-27።
32 ናይ ሕቡራት ሃገራት ናይ ምዕባለ መደብ፡ “ንጥዕና ዝምልከት ሽቶታት ሚሌንዩም ጸብጻብ፡ ምህዞታት ንናይ ኤርትራ ናይ ጥዕና ሽቶታት ሚሌንዩም ናብ ዝለዓለ ይደፍኡ” (መስከረም 2014)። ኣብ www.er.undp.org ይርከቡ።
33 ኣብ <http://mdgs.un.org/unsd/mdg/Host.aspx?Content=indicators/officialist.htm> ርከቡ።
34 ናይ ሓይሊ ዕማም ሚሊንዩም ፕሮጀክት ንምምሕያሽ ህይወት ኣብ ዝ-ታኒካ ዝነበሩ ሰባት ጸብጻብ፡ ዝላ ኣብ ከተማ (UNDP, 2005)፡ ገጽ 3። ኣብ www.unmillenniumproject.org/documents/SlumDwellers-complete.pdf ይርከቡ።

ምዃኑን፡ ኤርትራውያን ኩሉ ዓይነት ሰብአዊ መሰላቶም ተኸቢሩሎም ንክነብሩ ዘኸኸል መሰረት ብምባር ቀስ ብቐስ ነቲ ዝተረፈ ሕጹብ-ህንጻ ክትነድቑ ምዃና ኣፍሊጣ ኔራ።

63. ኣብ ዝሓለፉ ሰለስተ ዓመታት፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ዝበዘሐ ግዜ ኣ ምስ መንግስቲ ኤርትራ ክትዘራረቡሉ እትኸኸል መንገዲ ኣብ ምንዳይን ጸዕርታት ኣብ ምክያድን እያ ኣሕሊፋቶ። ናብቲ ሃገር ብምብጻሕ ንሰብአዊ መሰላት ዝምልከት መርመራ ከተካይድ ዘኸኸል ፍቓድ ክሳብ ሕጂ ክትረከብ ኣይከኣሉትን። ብተወሳኺ፡ ንቐንዲ ትሕዝቶ ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ዝርርብ ንምክያድ ዝምልከትውን ብዙሕ ዝተበጽሐ ነገር የለን። ናብቲ ሃገር ናይ ዘይምብጻሕ ጸገም ገዲፍካ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ኣብ ዝተፈለየ እዋናት ሕልፍ ሕልፍ ኢላ ምስ ናይ መንግስቲ ወከልቲ ርክባት ምክያዳ ይፍለጥ። ብምትሕብባር ነቲ ኣሎ ዝብሃል ናይ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ጉዳያት ፈሊኻ ብምልላይ፡ ነቲ ዘሎ ኩነታት ዝምልከት ናይ ነዊሕ ግዜ ፍታሕ ኣብ ምንዳይ ምስ ሰበ ስልጣን መንግስቲ ናይ ሓባር ስራሓት ንምክያድ ብዘ ይምቁራጽ ሕቶ ኣቐሪባ።

64. ነቲ ዝተቀህባ ሓላፍነት ብግቡእ ንክትፍጽም፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ንዝግበር ዘሎ ምዕባሊታት ከም መምዘኒ ዝተማልኡ ስርሓት ክኾና፡ ሰለስተ ቀዳምነታት ክውሃቡም ዘለዎ ቦታታት ብምልላይ ምስኡ ዝተተሓሓዙ ተግባራዊ ስጉምታት ብምሕንጻጽ ኣተኩራ ሰራሓ።

65. እቲ ቀዳማይ መዐቀኒ፡ ኣህጉራዊ ሰብአዊ መሰላት ናይ ምክባር፣ ምድንፋዕ ወይ ምክልኻልን፡ ከምኡ ውን ብምልኣት ምሕብራብምን ኣብ ዝብል መዳያት ዘተኮረ እዩ። ናይ መጀመርታ ዝተወሰደ ተግባራዊ ስጉምቲ ንኣብ ዶባት ኤርትራ ዝካየድ “ተኩስካ ቅተል” ዝብል ፖሊሲ ከም ዝተርፍ ምግባር እዩ ኔሩ። መንግስቲ ኤርትራ፡ ከምኡ ዓይነት ፖሊሲ የብልናን ብምባል ነቲ ክሲ ብተደጋጋሚ ነጻግዎ እዩ።³⁵ እንተኾነ ግን እታ ፍልይቲ መርማሪት ምስ ኣብ ሓለዎ ዶብ ዝነበሩ ወተሃደራት ቃለ-ምልልስ ብምክያድ እቲ ፖሊሲ ከም ዘሎ ኣረጋገጸቶ እዩ።³⁶ ዋላኳ እቲ ፖሊሲ ኣብ ዝሓለፈ ክልተ ዓመታት ቁሩብ ፍኹስ ዝበለ እንተመሰለ፡ ኣብ መስከረም 2014 ብፒክ-ኣብ ዝዓይነታ መኪና ተጻዒኖም ስግራ-ዶብ ዘካይዱ ዝነበሩ 13 ህጻናት (7 ኣወዳትን 6 ኣዋልድን) ከም ዝተረሸኑ እታ ፍልይቲ መርማሪት ሓበሬታ በጺሕዋ እዩ።

66. ሓዲ ካብቶም ኣብ መጀመርታ ቀዳምነታት ክማላእ ዝነበሮ ተግባራዊ ስጉምቲ፡ ኩሎም ብዘይ ክሰን ፍርዲን፡ እቶም ብሰንኪ ፖለቲካዊ ኣራኣእየኦምን ሃይማኖታዊ እምነቶን ኣብ ቀይዲ ዝርከቡ እሱራት ወሲኽካ ንክፍትሑ ምስራሕ እዩ ኔሩ። ሰበስልጣን መንግስቲ ኤርትራ፡ ኣብ ሚያዝያ 2014 ሸምንተ እሱራት፡ ኣብ ጥሪ 2015 ድማ ሸድሸተ ጋዜጠኛታት ካብ ማእሰርቲ ብምፍትሖም፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ብርግጽ ተተባብዓ ኔራ። እተኾነ ግን፡ ጽባሕ እቲ ኣብ ጥሪ 2013 ዝጋጠመ “ብስርሒት ፎርቶ” ዝፍለጥ ፈተነ ዕልዋ መንግስቲ፡ ብዙሓት ኣባላት ሰራዊትን ናይ ቀረባ ቤተሰቦምን፡ ብርሑቕ ዝብጽሖም ኣዝማድ ከይተረፈ ብዘይሕጋዊ መንገዲ ከም ዝተኣሰሩ ናብታ ፍልይቲ መርማሪት ዝተላእኩ ጥርግዳትን ካብ ዘካየዱቶም ቃለ-ምልልስን ከተረጋገጸ ክኢላ እዩ።³⁷ እዚ ድማ፡ መተካእታ እቶም ዝተለቁ እሱራት ከንደይ ዝኣኸሉ ደሃይ ዘይብሎም ተኣሲሮም ኣለዉ ዝብል ሕቶ ከተላዕል ይገብር።³⁸ ኣብዚ ቀዳምነት ከም ተወሳኺ ተግባራዊ ስጉምቲ ኣድላዩ ምዃኑ ዝተራእየ ምሕያል ትካላት ዲሞክራሲያዊ ምሕደራ፡ ዘይተሓታትነት ንምምካት፡ ትካላት ምምሕዳር ፍትሒ ብናጽነትን ብዘይ ኣድልዎን ከምዝሰርሓ ምርግጽ፡ ልዕልና ሕጊ ከም ዝረጋገጸ ንምግባር ኣድላዩ ሕጋዊ፡ ምምሕዳራዊ ትካላውን ተግባራውን ስጉምታት ምውሳድ ዝብል ኔሩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኣብ ላዕሊ ተጠቒሱ ከምዘሎ ትግባረ ናይቶም ዝተፈለለየ ሕግታት ኣወንታዊ ስጉምቲ ምዃኑ ገሊጸ።

67. ካልእ ተወሳኺ ተግባራዊ ስጉምቲ ዝነበረ፡ ከቢድ ስቓይ፡ ጨካንን ዘይሰብአዊን ኣዋራዲን ኣተሓሕዞ ደው ክብል መታን፡ ኤርትራ እቲ ነዚ ዝምልከት ኣህጉራዊ ውዕል ንምውጋድ ከቢድ ስቓይት (ቶርቸር) ክትፍርም ምትብባዕ እዩ ኔሩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ መንግስቲ ኤርትራ ኣብ

- ምስ ኣምባሳደር ግርማ ኣስመሮም ኣብ ኒው-ዮርክ ኣብ 29 ጥቅምቲ 2014 ዝተገበረ ዝርርብ።
- ምስ ኣባላት ሃገራዊ ኣገልግሎት ዝነበረ ወተሃደር ኣብ መስከረም 2014 ዝተገበረ ቃለ-ምልልስ።
- ጽባሕ እቲ ኣብ 21 ጥሪ 2013 ዝጋጠመ “ብስርሒት ፎርቶ” ዝፍለጥ ፈተነ ዕልዋ መንግስቲ፡ ብዘ ይሕጋዊ መንገዲን ብዘይ ደሃይን ተሰዊሮም። ልዕሊ 50 ሰባት፡ ሰበስልጣን መንግስትን፡ ተኣሲሮምን ብዘዕባ ህላውነቶም ዝኾነ ዝፍለጥ ሓበሬታ የለን ጥራይ ዘይኮነስ ናብ ዝኾነ ቤት ፍርዲ ኣይቐረቡን።
- ሕጂ ውዕይ ኮይኑ ዘሎ ኩነታት ኣምባሳደር ዓሊ ዑማሮ እዩ። (A/HRC/28/85፡ ገጽ 14)።

መስከረም 2014 ነቲ ውዕል ብምፍራሙ ኣድናቕታ ገሊጹ። ምፍራም እዚ ኣህጉራዊ ውዕል ዘርእዮ ኤርትራ ነቲ ኣብቲ ውዕል ሰፊሩ ዘሎ ንኸቢድ ስቓይ ዝምልከት ክልኩል ተግባራት ከተኸብር ፍቓደኛ ምዃና ዘርኢ እዩ። እንተኾነ ግን፡ መንግስቲ ኤርትራ ኣብታ ሃገር ንከቢድ ስቓይ ዝምልከት ተግባራት ንምምካት ዘኸለሉ ነቲ ውዕል ኣብ ተግባር ከውዕል ዝኸለል ሕጋዊ፡ ምምሕዳራዊ፡ ፍርዳዊን ግብራውን ስጉምቲ ክወስድ ከምዝግባእ እታ ፍልይቲ መርማሪት ኣዘኸኪራ። ብተወሳኺ፡ እታ በዓልቲ ሞያ ካብ ዝምልከቶም ሰበሰባግን መንግስቲ እቲ ሓድሽ ጸዲቕ ዘሎ ገበናዊ ሕጊ ምስ ዓለምለኸዊ ሕጊ ብዝሰነ መንገዲ ከቢድ ስቓይ ገበናዊ ተግባር ምዃኑ ብንጹር ከምዝተሓገገ መብርሂ ከም እትደሊ ገሊጹ።

68. እቲ ዘሕዝን፡ ኤርትራ ንናይ ምርመራ መስርሕ ዝምልከት ዓንቀጽ 20 ከይተቐበለቶ ምትራፋ እዩ። ብመሰረት እዚ ዓንቀጽ 'ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቓይ' ኣብ ሓንቲ ኣባል እዚ ኣህጉራዊ ውዕል ዝኸነት ሃገር ብርግጻኛ መንገዲ ንከቢድ ስቓይ ይፍጸም ምህላወ ርጉጽ ሓበሬታ እንተደኣ ረኺቡ መርመራ ናይ ምክያድ ስልጣን ኣለዎ። ብመሰረት ዓንቀጽ 20(3) እቲ ኮሚቴ ክሳብ ናብታ ሃገር ብምብጻሕ ምርመራ ከካይድ ከምዝኸለል ይገልጽ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኤርትራ ንመስርሕ መርመራ ዝምልከት ዓንቀጽ ክትቐበሎን ነቲ ኣብ ናይ ምፍራም ግዜ ጌራቶ ዘላ ተዓቕቦ ክትሰርዞን ጸዊዓ። ኣብ ርእሲዚ፡ ኤርትራ ነቲ ኣማራጺ መወሰኸታ ንከቢድ ስቓይት፡ ከምኡ ውን ንጨካን፡ ዘይሰብአውን ኣዋራድን ኣተሓሕዝን መቐዳዕትን ንምውጋድ ዝጸደቐ ውዕል ክትፍርም ኣተባበላ። ብመሰረት ዓንቀጽ 1 ናይዚ ኣማራጺ መወሰኸታ፡ ኣህጉራውያን ሃገራውያን ናጻ ትካላት ናብ ዜጋታት ሓርነቶም ተገፊፉሉ ኣሎ ዝተባህለ ቦታታት ብወግዒ ምብጻሕ ክገብራሉ ዝኸለላ ኣገባብ ብምፍጣር፡ ንተግባራት ከቢድ ስቓይት፡ ከምኡ ውን ንጨካን፡ ዘይሰብአውን ኣዋራድን ኣተሓሕዝን መቐዳዕትን ዝገትእ ኣድላዩ ስጉምቲ ክወስዱ ዝገብር እዩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት፡ ኤርትራ ኣብ 25 ጥቅምቲ 2015 ናብ ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቓይ እተቐርበ ናይ ፈለማ ጸብጻብ ብምትሕሓዝ ከቢድ ስቓይ ካብቲ ሃገር ናይ ምውጋድ ዘለዎ ሓቀኛ ድሌት ንምርኣይ ነዘም ኣብ ላዕሊ ተጠቒሶም ዘለዉ ስጉምታ ከም ዝተቐበለቶም ብወግዒ ከተፍልጥ ዘለዎ ተስፋ ገሊጹ። ብተወሳኺ፡ ኤርትራ ንዓለምለኸዊ ሕጊ ምክልኻል ኩሎም ሰባት ካብ ግዱድ ምስባርን ካልኦት ከይፈረመቶም ተራፋ ዘላ ናይ ሰብኣዊ መሰላት ውዕላትን ክትፍርመሎ ይግባእ።³⁹

69. እቲ ካልእ ተወሳኺ ተግባራዊ ስጉምቲ ደረት-ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎት ደው ከም ዝብል ምግባር እዩ ኔሩ። እታ ፍልይቲ መርማሪት ነዚ ጉዳይ ኣብ ካልኣይ ጸብጻባ (A/HRC/26/45) ብግቡእ ተዛባባራት፡ እዚ ደረት ኣልቦ ሃገራዊ ኣገልግሎት ምስ ግዱድ ስራሕ ከም ዝመሳሰል ንቤት ምኽሪ ሰብኣዊ መሰላት ብንጽር ከም ዘረደኦት ይፍለጥ። ዋላኳ እታ በዓልቲ ሞያ ብዘይ ወግዓዊ መግለጺ ካብ መበል ዕስራን-ሽሞንተን ሃገራዊ ኣገልግሎት 18 ኣዋርሕ ጥራይ ክወስድ ምዃኑ እንተፈለጠት፡ ነቶም ኣብቲ ዙርያ ዝዕለሙ ይኹን ንወለዶም እዚ ምልክታ ዝተቀረጹም መግለጺ ከም ዘየለ ድማ ሓበሬታ ኣለዎ። ስለዚ መንግስቲ ምስቲ ኣብ ኣዋጅ ሰፊሩ ዘሎ 18-ኣዋርሕ ዝብል ናይ ግዜ ደረት ኣብ ተግባር ከምዘውዓሎ ንምርግጋጽ ተዓላም፡ ቤተሰቦምን ዓለምን 18 ኣዋርሕ ክጽበዩ ይግባእ።

70. ብመንጽር እዚ ሕጂ ዝቐርብ ዘሎ ጸብጻብን ብመርማሪት ኮምሽን ዝቐረበ ጸብጻብ (A/HRC/29/42) ክርእ እንከሎ፡ እታ ፍልይቲ መርማሪት ንተግባራዊ ስጉምቲ ዝምልከት ነዚ ዝስዕብ ነጥብታት ክትጠቕስ ትደሊ።

(ሀ) ሓደስቲ ቐዳምነታት ብምልላይ፡ ተግባራዊ ስጉምትታት ምውሳድ፡ ነቶም ገና ዘይተማልኡ ጉዳያት ካልኣይ ግዜ ብምድህሳስ ነቲ ኣባይታ ዘሎ ኩነታት ግቡእ መልሲ ከም ዝህቡ

³⁹ ክሳብ 26 ጉንቦት 2015፡ ምጽዳቕ ዝጸበዩ ዘለዉ ኣህጉራውያን ውዕላት፡ ቀዳማይ ኣማራጺ (ዘይግደታዊ) መወሰኸታ ንኣህጉራዊ ውዕል ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት፡ ካልኣይ ኣማራጺ መወሰኸታ ንኣህጉራዊ ውዕል ንሲቪላውን ፖለቲካውን መሰላት — ናይ ሞት ፍርዲ ንምውጋድ ዝግለጹ፡ ኣማራጺ መወሰኸታ ንኣህጉራዊ ውዕል ንቁጠባዊ፡ ማሕበራውን ባህላውን መሰላት፡ ኣማራጺ መወሰኸታ ንውዕል ምውጋድ ኩሎ ዓይነት ኣድልዎ ኣንጻር ደቀንስትዮ፡ ኣማራጺ መወሰኸታ ንከቢድ ስቓይት (ቶርቸር)፡ ከምኡ ውን ንጨካን፡ ዘይሰብአውን ኣዋራድን ኣተሓሕዝን መቐዳዕትን ንምውጋድ ዝጸደቐ ውዕል፡ ኣማራጺ መወሰኸታ ንመሰል ህጻን ዝምልከት ውዕል — ንተሳትፎ ህጻናት ኣብ ናይ ጥርጉን መስርሕ ብዘርኢ፡ ንመሰል ኩላቶም ስዱዳት ስራሕኛታትን ኣባላት ስድርኦምን ንምክልኻል ዝጸደቐ ኣህጉራዊ ውዕል፡ ንሰባት ካብ ግዱድ ሽርብት ንምክልኻል ዝጸደቐ ኣህጉራዊ ውዕልን፡ ኣማራጺ መወሰኸታ ስንክልና ንዘለዎም ሰባት ዝምልከት ውዕል።

ምግባርን፡ ከም ፍልሰት ህዝቢን ብዘይ ወለዲ ናይ ዝሰደዱ ዘለዉ ህጻናት ጉዳይ ከም ዝውሰኽዎ ምግባር፡

(ለ) ንኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኤርትራ ዝምልከት ጥሉል ሓበሬታ ዝርከበሉ ኣገባብ ብምጵኑ፡ እዚ መዝነት ናይ ፍልይቲ መርማሪት ከም ዘለዎ ክጸንሕን ከም ዝቐጽልን ምርግጋጽ፡

(ሐ) ብመርማሪት ኮምሽን ኣብ ጉዳይ ሰብአዊ መሰላት ኤርትራ ዝተዋህበ ኣገደስቲ ለበዋታት ምዕባልኡ ምክትታል እዮም።

VII. መደምደምታታትን ለበዋታትን

ሀ. መደምደምታታት

71. ዋላኳ ውሑድ ይኹን እምበር፡ ኤርትራ ምስ ማሕበረሰብ ዓለም ንምትሕብባር ትወስዶ ዘላ ተበግሶታት ዘተባብዕ ምጵኑ፡ እዚ ንደገ-ዝጠመተ ስጉምትታ ሓንቲ ሃገር ናይ ሰብአዊ መሰላት ግዴታ ኣብ ዘዋግዕን መንገዲ ናይ ምኽባር ሓላፍነት ትወስድ ምህላዎ ዘርኢ ምልክት ብምጵኑ እታ ፍልይቲ መርማሪት ባዚ ተግባራት ከም ዝተባበዑት ትገልጽ።

72. እንተኾነ ግን፡ ሰብአዊ መሰላት ከም መዋገድ ሓጺር ፖለቲካዊ ወይ ቁጠባዊ ረብሓታት ምርኣዮን፡ ንኣብ ኤርትራ ዘለዉ ሰባት ኩሎም ብሰላም ሰብአዊ መሰላቶም ዝኸበረሉ ናይ ነዊሕ እዋን ዕላማ ዘነኣእስ ክኸውን ከምዘይብሉ እታ ባዕልቲ ሞያ ንኤርትራን ማሕበረሰብ ዓለምን ከተዘኸኸር ትደሊ። ኩሉ ምስ ኤርትራ ዝግበር ናይ ስራሕ ርክባት ንሰብአዊ መሰላት ዝግባእ ክብደትን ድፍኢትን ክህብ ይግባእን፡ ንቀንዲ ጠንቂ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ኣብታ ሃገር ፍታሕ ንምንዳይ ዘዋጅጽ ጻዕርታት ክካየድ ይግባእ።

73. እታ ፍልይቲ መርማሪት መንግስቲ ኤርትራ ናይ ኩሎም ዜጋታት ተሳትፎ ኣብ ኩሉ ማሕበራዊ ህይወት ብምድንፋዕ፡ ኩነታት ሰብአዊ መሰላት ኣብታ ሃገር ንነዊሕ ዝጸንሕ ውጽኢታዊ ፍታሕ ክናደ ትጽውዕ። እንተድኣ ንቐሉዕ ተሳታፍነት ቀዳምነት ሂቡ፡ ሰብአዊ መሰላት ናይ ኩሎም ሰብ-ብርኪ - ደቀንስትዮ፡ ህጻናትን ውሑዳንን - ኣብ ግዜ ምስታፍ ከምዘይግሃስ ኣረጋገጹ እቲ መንግስቲ መኸሰብ ከምዝህልዎ ተገሊጹ። ህዝባዊ ተሳትፎ ኣብ ኩሉ ደረጃታት ክረጋገጽ ይግባእ። ብፍላይ ድማ ናይቶም ባቲ ውሳኔ ክጸለገዉ ዝኸለሉ ወይ ድማ እቲ ውሳኔ ዘገድሶም ሰባት፡ ሓሳባት ክርከን ተሳታፍነቶም ክብደት ከም ዝተዋህቦን ጽልዎ ክህልዎ ምጵኑ ብዘርኢ መንገዲ ክቃላጠፍ ይግባእ። እቶም ባቲ ውሳኔ ዝትንከፉ ሰባት፡ ኣብ ግዜ ምፍጻም ዘይኮነ፡ ኣብ ውሳኔ ናይ ምሃብ መስርሕ ናይ ምስታፍ መሰል ኣለዎም። እቶም ተሳተፍቲ ብወለንተኣምን፡ ብዘይገለጸቐጥን ክሳተፉ ይግባእ። እቶም ሰባት ኣብ ዝሳተፍሉን ርእይትኣም ኣብ ዝህቡሉ እዋን ክወርዶም ዝኸለል መቐጻዕቲ ከይፈርሑ ሓሳባቶም ብናጻ ናይ ምግላጽ መሰሎም ክሕሎ ይግባእ።

74. ንግዳድ ምስጓግ ዝምልከት ጉዳይ፡ ሰባት ብዘይ መጽለሊ ቦታ ከም ዝተርፉ ምግባር ኣብ ልዕሊ ውልቀ-ሰባት፡ ቤተሰባትን ሕብረተሰባትን ናይ ገዛ መሰል ዝርከቦም ካልኣት ተወሳኺ መሰላት ዓቢ ጽልዎ ኣብ ርእሲ ምህላዉ፡ ኣብ ምርግጋጽ ሸቶታት ሚሊገዶም ዕንቅፋታት ይፈጥር። ምስጓግ ከም ንቡር ኣሰራርሓ ዘይኮነ ከም ፍሉይ ኩነታት ክውሰድ ከም ዝግባእ ኣብ ልዕሊ ምርግጋጽ፡ መንግስቲ ኤርትራ ናይ ሰብአዊ መሰላት ሓላፍነታቱ ብምኸባር፡ ዋላኳ እቲ ውሳኔ ምትግባሩ ዘይተርፍ እንተኾነ፡ ነቶም ባቲ ናይ ምስጓግ ውሳኔ ዝጸለገዉ ሰባት ናይ ምዝርራብ መሰል ቀዳምነት ብምሃብ ኣማራጺታት ምድላይ ሓጋዚ እዩ።

B. ለባዋታት

75. ኤርትራ ዋላኳ ንኣህጉራዊ ውዕል ኣንጻር ከቢድ ስቓይ ምፍራማን ካብ ቤት ጽሕፈት ኮምሽን ሰብአዊ መሰላት ሕቡራት ሃገራት ቴክኒካዊ ሓገዝ ክትረክብ ምሕታታን ንክልተ ካብቶም ለበዋታት ጥራይ ኣብ ተግባር እንተውዓለት፡ እቲ ቦታ ፍልይቲ መርማሪት ኣብቶም ክልተ ዝሓለፉ

ጽብጻባት ዘሕለፈቶም ብዙሓት ለበዋታት ከምዘለዎ ጽኑዓት ኮይኖም ምህላዎም ደጊማ ተረጋግጽ።⁴⁰ ብተወሳኺ፡ ነዞም ዝሰባሉ ለበዋታት ከተማሓላልፍ ትደሊ።

1. ንብቕዕ ዝህን ውሕስነት ኣንጻር ግዲድ ምስጻግ ዝምልከት፡

76. መንግስቲ ኤርትራ

(ሀ) መንግስቲ፡ ክሳብ ኣህጉራውያን ሕጊ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ግምት ብምእታው፡ ነቲ ናይ ምስጻግ ስጉምቲ ኣድላይነትን ሕጋውነትን እትምርምር ሓይሊ ዕማም ዘቕድም፡ ግዲድ ምስጻግን ምፍራስን ኣባይቲ ብቕልጡፍ ንውሱን ግዜ ደው ከምዝብል ክገብር።

(ለ) ዘለዉ ሕጋዎችን ፖሊሲታትን ግዲድ ምስጻግ ንምክልኻልን ምስ ኣህጉራዊ ሕጊ ዝሰማማዑ ምኻኖም ከረጋግጽ፡ ብተወሳኺ፡ ምስ ኣህጉራዊ ሕግን ምስ ኮሚቴ ንቁጠባዊ፡ ማሕበራዊን ባህላውን መሰላት ዘሕለፎም ሓፈሻዊ ርእይቶታት ኣንጻር ግዲድ ምስጻግ ዝምልከት ዝሰማምዑ ዓናቕጽ ከተኣታቱ።

(ሐ) ኣህጉራውያን ናይ ሰብኣዊ መሰላት ውዕላት ብዛዕባ ንኣባይቲን መሬትን ናይ ውሕስነት ግዜ ሓላፍነትን፡ ግዲድ ምስጻግ ዝፍቀደሎም ጽኑዓት ደረጃታት ከማልእ።

(መ) ነቲ ዘሎ ሰፊሕ ጠለብ ኣባይቲ ንምምላእ ብትሑት-ወጻኢ ዝሰርሑ ኣባይቲ ብምድላው ንሽግር ማሕበራዊ ኣባይቲ ቀዳምነት ክህብ።

(ሰ) ሕጊ ዘኸበሩ ህዝባውያን ትካላት፡ ወተሃደራትን ፖሊስን፡ ህዝባዊ ኣገልግሎቶም ብግቡእ ንክፍጽሙ ዘኸኸሎም፡ ብፍላይ ንኣጠቓቕማ ሓይልን መሳርፎታትን ዝምልከት ሞያዊ ስልጠና ክውሃቦም ይግባእ። ንወግዓዊ ኣፈጻጸማ ሕጊን መሰረታውያን መትከላት ኣጠቓቕማ ሓይሊን መሳርፎታትን ዝምልከት ውሽጣዊ መመርሒ ምስ ዓለምለኸዊ ሕጊ ኣፈጻጸማን መዕቀኒታት ከም ዝመሳሰሉ ንምግባር ዳህሳስ ከካይድ።

(ሸ) ኣብ ልዕሊቶም ኣብ ግዜ ግዲድ ምስጻግ ኣብ ቅትለት፡ ዓመጽ፡ ዘይሕጋዊ ማእሰርቲን ዘይሕጋዊ ምዕናው ንብረትን ዝተሳተፉ ኣባላት ጸጥታ፡ ወተሃደራትን ፖሊስን መርመራ ክካየዱን ክሲ ክምስረተሎምን ይግባእ። እዚ ድማ ነቲ ኣብ ግዜ ምስጻግ ኣብ ዓዲ ቀይሕ ዘጋጠመ ሞት ዝምልከት መርመራ ከካይድን ነቶም ገበነኛታት ናይ ሕጊ ክቕርቦም ይግባእ።

(ቀ) እቲ ኣብ መጻኢ ዝካየድ ምስጻግ፡ ኣገዳሲን ምኽኑይን ኮይኑ ምስ ዝርከብ፡ እቲ ስጉምቲ ምኽኑይን ተመጣጣኒን ኮይኑ ምስ ዝርከብ ኣብ ክፉት፡ ፍትሓዊን ግልጹን ህዝባዊ ተሳትፎ፡ ግቡእ ምልክታን ንኹሎም ቦቲ ጉዳይ ዝጽለዉ ምስ ተዋህቦን ክትግበር ይግባእ። እቲ መስርሕ፡ ዕላምኡን ምኽንያት እቲ ምስጻግ ምፍላጥ፡ ምስቶም በዚ ውሳኔ ዝጽለዉ ሕብረተሰባትን ውልቀሰባትን ቅኑስ ዝርርብ ምክያድ፡ ኣብ ልዕሊ ህይወት እቶም ተሰጎግቲ (ንኣብነት፡ ኣብ ግዜ ትምህርቲ፡ ንናይ ሓደ ህጻን መሰል ናይ ትምህርቲ) ዕንቅፋት ዘይምፍጣር፡ እቶም ዝጽለዉ ኣካላት ነቲ መስርሕ ዝምልከት ርእይቶ ክህቡ፡ ካብ ምስጻግ ካልእ መተካእታ ኣማራጺ ናይ ምምማይ መስርሕ መሰል ከይተረፈ፡ ሕጋዊ ካሕሳ ምሃብ፡ ንተነቀፍቲ ሰባት፡ ደቂ ኣንስትዮን ህጻናት፡ ስንኩሳን፡ ኣብ ትሕቲ ብህጻናት ዝምሓደራ ዘለዉ ህጻናት ፍልይ ዝበለ ኣጠማምታ ክግበረሎም።

(በ) ናይቶም ቦቲ ምስጻግ ዝጽለዉ ሰባት ናይ ምዝራብን ምእካብን ማሕበር ናይ ምምስራት መሰል ክኸበር ምግባር። ኩሎም ዝጽለዉ ሰባትን ደገፍቶምን ብዛዕባ ምስጻግ፡ እቲ ሕጋዊ መዋቕራቱን ካልእ ምስኡ ዝተሓሓዘን ጉዳያት ኣብ ቅሉዕ መጋባእታት ናይ ምዝራብ መሰሎም ብዘ ይገለ ጸገም ክጥቀምሉ ምግባር።

(ተ) ምስጻግ ኣብ ልዕሊ ደቀንስትዮን ዘለዎ ጽልዎ ኣብ ግምት ምእታው፡ ነቲ ኣብ እዋን ምስጻግ ከጋጥም ዝኸል ናይ ዓመጽ ተኸእሎ፡ ተሃዋስነት ንጸታዊ ጽልዎ ግዲድ ምስጻግ ኣብ ግምት ብምእታውን ንደቂ ኣንስትዮ ንናይ ብቕዕ ዝ መሰል ኣብ ግምት ብምእታው ናይ ግዜ ውሕስነት ምሃብን።

⁴⁰ A/HRC/23/53, ሕጠብ-ጽሑፍ 107-108 ን A/HRC/26/45 ሕጠብ-ጽሑፍ 03-105 ርእ።

2. ሕጋዊን ካልአት አድለይቲ ስጉምትታን

77. መንግስቲ ኤርትራ

(ሀ) ኣብ ልዕሊ ዓንቅጽ 20 ውዕል ኣንጻር ከቢድ ስቓይ ዝምልከት ጌርዎ ዘሎ ተዓቕቦታት ከልዕሎን እቲ ናይዚ ውዕል ኮሚቴ ኣብ ውሽጢ ሃገር ብምኻድ ኣድላዩ መርመራን ጭብጢ ናይ ምእካብን ምርመራ ከካይድ ዘኸለሎ መስርሕ ክቕበል፤

(ለ) ናብ ኮሚቴ ኣንጻር ከቢድ ስቓይ፡ ናይ ፈለግ ጸብጻብ በቲ ተወሲኑ ዘሎ ዕለት 25 ጥቅምቲ 2015 ክቕርብ፤

(ሐ) ነቲ ኣማራጺ መወሰኸታ ኣንጻር ከቢድ ስቓይ ከጽድቕን፡ በዚ ኣማራጺ መወሰኸታ መሰረት ንከቢድ ስቓይ ዝከላኸል ተቕጻጻሪ ኣካልን ናጻ ትካልን ክቐውም፤

(መ) ናይ ውሽጢ ሃገር ሕጊ ምስ ዓናቕጽ ኣህጉራዊ ውዕል ኣንጻር ከቢድ-ስቓይ ከም ዝሰማማዕ ምግባርን ከቢድ ስቓይ ገበን ክኸውን ካብቶም ኣብ ዝኾነ ግዜ ዘይሰዓሩ ሰብአዊያን መሰላት ክኸውን ምግባር፤

(ቀ) ኩሎም ብናይ ሰብአዊ መሰላት ኣገባባት፡ ኮሚቴ ምውጋድ ኣድልዎ ኣንጻር ደቂኣንስትዮ፡ ኮሚቴ መሰላት ህጻን ዝተመሓላለፉ መደምደምታን ትዕዝብትታን፡ ብፍልይቲ መርማሪትን ብመርማሪ ኮምሽን ዝተመሓላለፉ ለበቦታትን ኣብ ተግባር ምውዓልን ምቕጽጻርን፡ ካብዚ ሓሊፉ እዞም ለበቦታት ብወግዓዊ ቋንቋታት ናብ ህዝቢ ብሰፊሕ ከም ዝዝርግሑ ምግባር፤

78. ማሕበረሰብ ዓለም

(ሀ) ነቲ ዘሎ ናይ ህዝባዊ ዝዛውቲ ሕጽረት ንምፍታሕ ፍሉጥ ዕላማ ዘለዎ መደባት ብምጽዳቕ ንመንግስቲ ኤርትራ ሓዝቱ ክልግስ፤

(ለ) ነቲ ኣብታ ሃገር ዘሎ ሰፊሕ ምግሃስ ሰብአዊ መሰላት ዝምልከት ሕቶታት ብዘይ ምቕራጽ ምቕራብ፤

(ሐ) ሰብአዊ መሰላት ንምምሕያሽ ዝተወሰዱ ጭቡጣት መርትዖታት ምሕታትን፡ ብዘይ ንጹራት መብጽዓታት ዘይምድዓዓሰን፤

(መ) ነቶም ኣብ 2001 ዝተኣሰቱ ኣባላት ጉጅለ-15፡ ጋዜጠኛታትን ካልኣት ናይ ፖለቲካ እሱራትን ኣምባሳደር ዓሊ ዕማሮን ክፍትሑ ኣጥቢቑ ክሓትት፤

(ሰ) ነቲ ካብ ኤርትራ ብዘይ ሕጋዊ፡ ብሚስጥራዊ መንገዲ ዝግበር ስደት ንምንካይን ሕጋዊ መንገዲ ክህሉ ከተባብዕ፤ ናይ ሰብ ድለላን ምጭዋይን ንምክልኻል ድማ ኣብ መንጎ መንግስታት ምትሕብባር ክህሉ ክደፍእ፤

(ሸ) ብዘይ ወለዲ ካብ ሃገርም ዝተሰደዱ ህጻናት ግቡእ ውሕስነት ንምሃብን፡ ህላውነት ንምፍላጥ ዘኸለል መለሊይን መስዓቢን መንገዲ ምምዕባል፤

(ቀ) ግዳያት ጭውያ ዝኾኑ ህጻናት፡ ብሰንኪ ምምሕዳራዊን ካልእ መስርሕን ንካልኣይ ግዜ ምጭዋይ ንኸደጋጥሞም ንምክልኻል ቅጽበታዊ ዝኾነ ክንክንን ሕጋዊ ደገፍን ክግበረሎም ምግባር፤

(በ) ኩሉ ኣንጻር ምጭዋይ ሰባት ዝግበር ስጉምትታት ንሰብአዊ መሰላት ንምክባር፡ ነቶም ግዳያት ንምድሓን ዝዓለመን ሰብአውነት ዘለዎ መስርሕ ምኻኑ ምርግጋጽ።